

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 15 (405), serie nouă. Miercuri 21 aprilie 1999. Preț: 3.000 lei

*Bujor
Nedelcovici*

Creația este o neliniște (spaimă) atât de profundă și continuă încât nu trece o zi să nu mă gândesc la... ultima și absoluta libertate: plecarea din propria mea voință. Am fost supus unor presiuni exterioare (politice și polițienesti) atât de puternice și nemiloase încât scara, înainte de a adormi, îmi spuneam: „Nu veți izbuti nimic împotriva mea! Cât timp viața îmi stă în puterile mele... sunt liber! Absolut liber!“ Am trăit ani de zile cu un flacon cu cianură ascunsă într-un pantof. Părțile noastre intime - îndoieli, singurătate, tristețe, depresie, nebulă - se cer păstrate în taină. Despre ele au vorbit Camus (*Caiete*), Kierkegaard (*Traite du désespoir*) și Nietzsche.

AVOCATUL DIAVOLULUI

Când în Colegiul Onorific al unei fiuici și descoperi pe Leonida Lari și Grigore Vieru, știi încotro se deplasează atenția. Iar, dacă în interiorul acesteia descoperi semnăturile marilor fani ai stejarului din Scornicești, adică Ion Dodu Bălan și Dumitru Bălăeț, bănuiești, chiar înainte de a răsfoi „Națiunea”, ce program poți întâlni. Și, într-adevăr, nu rămâi dezamăgit. Vorbind de vitalitatea poeziei la un campion al slugărniciilor (l-am numit pe Nicolae Dragoș), I.D.B., ca un transportor de la I.T.B., nu ezită să scrie negru pe alb „un volum de excelente poezii” sau „poetul Nicolae Dragoș ne-a răscolit semnificative amintiri”. Le ghicim și noi, fără să ni se precizeze, mai ales pe acelea care însoțeau (însoțesc?) chipul genului carpatin. ● Dar, dacă I.D.B. nu-și uită ușor suita, Dumitru Bălăeț, în schimb, trecut (în tranziție) dintr-o barcă în alta, adică de la Verdeț la Vadim, sare în apărarea noului stăpân, fiindcă, prin grele cazne a trecut și-n multe procese (nu de conștiință!) o să ni se arate. Ținând el să fie la bară (acolo unde a mai lovit în câteva rânduri), Bălăeț are o trimitere spre „ruminile” Târgoviștei, după care face o legătură (desigur, ruinated!) cu democrația anilor '99, ca, apoi, să tragă din condei conușa pe turtă butinandritului! Fără să apeleze la dioptrii, scrie cum îl taie capul! „Miza este mare. Nu întâmplător s-a declanșat în Senat. Acolo s-a afirmat cel mai redutabil acuzator al puterii actuale, senatorul Corneliu Vadim Tudor. Lui trebuia să i se ridice imunitatea parlamentară pentru a putea fi lăsat apoi în procese și scos din viața politică. (...) În urma unor asemenea proceduri, ne putem lua adio de la **ruinurile** democrației române!”

● Cum ne place să lucrăm cu materialul clientului, nu putem să nu ne exprimăm admirația pentru limba bălăeță a sus-pomenitului. Dacă nu ne înșelăm, procedurile se folosesc mai ales în curele balneare (chiar și la ungerea cu nămol), nicidecum în acțiunea de deparazitare a mediului parlamentar. Apoi, povestea cu viața politică ne trezește același amuzament. Păi a fost acolo vreodată C.V.T., dacă ținem cont de limbajul și procedurile sale? Noi credem că nu. Și ne temem că și justiția va ajunge cam la aceleași concluzii. Avocatul din oficiu, D. Bălăeț, chiar nu realizează nici el pe ce lume se află, în ce **ruinuri** s-a răătăcit?

Editori:

■ Uniunea Scriitorilor din România

■ Fundația Luceafărul

Cu sprijinul Fundației Soros pentru

o Societate Deschisă și al Ministerului Culturii

Redacția:

Laurențiu Ulici (director)

Marius Tupan (redactor-șef)

Liviu Crișan (tehnoredactor)

Simona Galatchi (corector)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133, București, sector 1,

telefon 659.67.60,

fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 451030121163

Cont în valută: 472161601590

Tehnoredactare computerizată:
FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

putem și citiți pe internet la adresa:

http://bic.romlit.ro/email_luceafarul@bic.romlit.ro

CONTRA GUVERNULUI

de HORIA GÂRBEA

În piesa O scrisoare pierdută, Coana Joișca ia decizia să lupte împotriva guvernului pentru a-l impune pe Cațavencu pe lista deputaților și a-și repara onoarea. Această damă hotărâtă ia o decizie foarte gravă într-un scop personal. Când Cațavencu este adus în imposibilitate să-i facă rău, Joișca nu mai luptă împotriva guvernului.

Așa se întâmplă în piesele de teatru, așa se întâmplă și în viață. Când vin „ai noștri” lupta încetează și se face pavoazare mare „trăgând condeiul” steagurilor: din 40 se pun doar 14-15, restul fondurilor completând remunerația insuficientă.

Urât obicei, lamentabilă rezolvare. Iar dacă totuși unii o adoptă, ei n-ar trebui să fie dintre cei care se ocupă cu scrisul, cu arta în general. Ce și cât poate da un guvern dintr-un regim democratic artistului? În comunism măcar, unii artiști s-au vândut scump. Dar în ziua de azi? Avantaje iluzorii, posturi penibile. Artistul care este pro-guvernamental pentru foloase lumești nu se alege cu nimic.

Dar a fi pro-guvernamental din convingere e încă și mai penibil. Scriitorul poate milita pentru o idee, pentru o concepție, nu pentru o „echipă”. Altfel nu este un vizionar, ci un simplu „suporter”. Chiar pentru o grupare sau, mai exact, pentru programul ei poți lupta ca intelectual creator, dar numai atâta timp cât gruparea respectivă este în opoziție. Odată ajunsă la putere, ea va face, inevitabil, compromisuri, alianțe, va ceda unor influențe din rațiuni tactice. Un artist demn de condiția lui nu poate susține decât idei și strategii. Niciodată „tactici” „tehnici”.

Ieșirea din utopie, reducee artistul la condiția de conștopist și arivist. Cei care-l disprețuiesc primii sunt cei pe care continuă să-i susțină și după venirea la putere. De aceea, creatorul de spirit, spre deosebire de Coana Joișca, trebuie să fie mereu și mereu numai contra guvernului. A oricărui guvern.

acolade

CABOTINISMUL PROFITABIL

de MARIUS TUPAN

Deceniul nostru de tranzit oferă oricărui privitor (fără să se creadă analist politic sau filosof de circumstanță) o varietate de personaje, demne de a concura, cu brio, starea civilă, ba chiar de a se constitui într-o societate (pe acțiuni, când nu se îndreaptă spre reacțiuni repetabile!), pe care puțini suntem pregătiți să o evaluăm. Figurile gălăgioase și impertinente par să fie câștigătoarele (desigur, vremelnice!) acestor momente confuze și derutante, iar, când simt că li se trage strachina de sub nas, nu intra în alertă, nu își reconsideră poziția, dimpotrivă, se bat și mai tare cu pumnul în piept (și, vorba poetului, niciodată golul n-a sunat mai tare!) erezându-se, drăgălișă Doamne, frustrați și îndepărtați, tocmai ei care și-au sacrificat numele și timpul pentru fericirea poporului, care și-au amânat capodopera pentru a ține piept impostorilor, hotărâți să pună (iarăși!) mâna pe putere. Sigur, între timp, clienții noștri n-au stat de lemn Tănase, au schimbat mașini după mașini, s-au instalat în vile somptuoase, taman în acelea ocupate cândva de ciumați (n-or fi lăsat bacili în urmă?), s-au înfruptat din vistieriile gestionate o vreme, au survolat lumea și s-au plasat în circuite dubioase. De la această înălțime și sub influența atâtea curenți (de obicei, alternativi), începe să dea lecții sau să se lamenta să-și vopsească semenii, care, așa, mizează pe o singură carte aceea ce le oferă statutul de artiști veritabili, nicidecum de corecți supradimensionate. Despre domeniul care i-a avantajat și i-a aruncat pe orbite profitabile, nu va să mai vorbească (sau nu mai știu întrețină o conversație, dacă or reușit vreodată!) fiindcă i-a împis apa în aval. Or, ozonul din amon nu-i urmează când ei înșiși sunt plii de acre. Desigur, insuflate și unii, care scot castanele din foc mâna altora. Și, după atât peripeții, conștiente sau nu, trezesc urlând la lună, realizând și-au pierdut și bruma de autoritate pe care o mai aveau. În schimb, rămas cu destule agonisite materiale, care nu le oferă, în suficiente satisfacții. Din aceea cauză, vina o caută mereu în parte, niciodată în atitudinea ambiguă, fără să mai apeleze la lumânare. Normal. Obiectul de studiu chiar dacă are o potențialitate luminoasă, le stimulează de spasme.

GOETHE ȘI PERCEPȚIA SACRALITĂȚII

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Carta lui Iov este mesajul încrederii nelimitate pe care Dumnezeu o arată omului; Faust este consecința firească - în planul conștiinței umane - a Cărții lui Iov; Goethe recomandă ființei omenești să nu se disprețuiască și să aibă deplină încredere în sine. Nu este aici doar semnul timpurilor moderne, ci, mai ales, o dovadă a regăsirii, de către spiritul european, a căilor Orientului. Drumul Europei dincolo de sine are trei etape spirituale, care preced intrarea lumii într-o nouă perioadă a căutărilor, în ultimele decenii, căutări în direcția unei schimbări care este occidentală atât în originile, cât și în perspectivele ei, dar care, prin tot ceea ce reprezintă sau va reprezenta, se plasează dincolo de determinările geo-culturale.

În prima dintre etape, Occidentul european, deținător al principiului latin de căutare a împlinirii comparative, în planul civilizațiilor și al creșterii socio-istorice și culturale, își află accesul la tradiția Ierusalimului și la sursele existenței lumii arabe; este, desigur, vremea Crucidelor. Renașterea începe prin a deschide spiritului occidental întregul univers al textelor și operelor de artă ale Greciei clasice. Ultima personalitate integral renașteristă - Johann Wolfgang Goethe - reorientează gândirea europeană, dacă nu înspre materia culturală concretă și originală a Orientului - în particular a Indiei -, cel puțin înspre nuanțele unui intelect ale cărui fundamente se află în acest Orient. Pe aceste trei paliere se alcătuiește depășirea de sine a Europei - în prezent, are loc cea mai importantă dintre mutațiile spiritului european care succed mari perioade clasice, a interacțiunii triunghiulare a Greciei, Romei și uideo-creștinismului. Principiile reglatoare ale omului, atât ca sursă a experienței, cât și a integrării, au fost considerate logosul, rațiunea distinctă de logos, prin faptul de a se baza nu doar pe universalitatea legii, ci și pe imuabilitatea acesteia, creația, iubirea și inițierea. În filosofia

actuală libertatea se instituie acesteia în spirit - principiu cognitiv și operativ, totodată. Noua schimbare se produce prin două personalități a căror dimensiune nu este nici pe departe suficient înțeleasă astăzi, de oricâtă celebritate s-ar bucura și anume Herbert Marcuse și, mai ales, Michel Foucault. Pe drumul atât de subtil și nu rareori nelămurit, al europenismului între Sfântul Augustin și Michel Foucault, interacțiunea Occidentului cu Orientul joacă rolul provocării continue. Prin Goethe, accentul pus de civilizația europeană, prin inspirație orientală, pe valorizarea de sine a ființei umane capătă o specială importanță.

În hinduism, omul nu devine sfânt prin grația unui zeu, ci prin propriile sale forțe, prin înțelegerea legilor, mai exact a secretelor existenței, prin disciplină și exercițiu; ca sfânt, acest om poate fi superior unor spirite personale, dar necorporale și eventual, chiar zeilor - totul nu depinde decât de perseverență în acumularea energiilor unui cosmos în mare parte transcendent față de experiența comună. Buddha face, în această privință a relațiilor ființei umane cu interfața imanent-transcendent, un pas mai departe; ceea ce contează pentru om nu este decât relația omului cu totalitatea existenței. În taoism, sfântul nu își primește sfințenia din principiul Tao, ci o dobândește prin știința propriei sale așezări în raport cu acest principiu. Zen, dar mai ales confucianismul sunt încă mai radicale în privința naturii umane a sacralului. Care este însă calea sacralității, accesibilă mijloacelor omenești? În taoism, ea și în confucianism cunoașterea dobândită de mari măștri antici reprezintă paradigma purității în raport cu existența terestră. Sfințenia este o problemă de întoarcere pe firul istoriei. La începutul istoriei este însă mitul. Credința, mergând către originile istoriei poate, câtă vreme nu depășește stricta fidelitate față de puterea umană, rămâne simplă

istorie sau urcă până la mit - cu siguranță, însă, nu și mai departe. Dincolo de persoana umană mitică nu mai este decât Dumnezeu.

Acest gen de abordare a sacralității este propriu lui Mircea Eliade; sacralitatea este, în cea mai mare măsură, o operă teatrală - lumea, în chip străniu, pentru scriitorul român, precum pentru foarte numeroși autori moderni este un teatru. Ideea shakesperiană - în realitate, cu mult mai veche - a lumii ca teatru se dovedește extrem de proprie modernității. Actul liturgic este comunicare a vieții sfinte; teatrul mitic este trăire simbolică a unei istorii care transcende realul. Între comunicare și alegorie omul modern are o puternică înclinare simbolică, ritualizantă. Desigur, credințele orientale tind să depășească ritul - taoismul este, în această privință, explicit. Filosofia religiilor, îndeosebi în varianta oferită culturii moderne de Mircea Eliade, are totuși caracterul unei pronunțate ritualizări interioare, a gândirii și a legăturii afective cu sacralul. Se propune un „om religios“ care nu este al nici unei religii și un mod de a fi credincios fără a ști în ce divinitate trebuie să crezi, conștient doar de istoriile mitice pe care urmează să le parcurgi în vederea unui scop necunoscut.

Sacralitatea este un dar divin. Preoteasa de la Delphi își rostește cuvintele sfinte îmbătată de emanațiile corpului Pythonului, ucis de Apollo. Prin glasul marilor profeti a grăit Duhul Sfânt, același Duh care și-a așezat limbile de foc peste Apostoli, iar noi putem spera să fim mai mult decât simplă țărână prin corpul și sângele lui Iisus primit în împărțășanie. Sfințenia nu este un produs terestru - ea este darul lui Dumnezeu, tot așa cum înțelepciunea (Sophia) este atributul lui Dumnezeu, omului revenindu-i cel mult filosofia, după spusele lui Pythagoras.

Faust ar afirma prea puțin despre scopurile omului, despre șansele lui și despre adevărul uman, fără „prologul în cer“ și fără rostirea, în final, a deciziei salvatoare. Goethe reprezintă personalitatea incomparabilă a sintezei principiilor Occidentului și Orientului. Specific ontologiei Occidentului este că, în cadrul ei, transcendența rămâne transcendență. Orientul ne spune că omul nu ajunge să fie inutil creației - el este, în imanent singurul loc în care transcendentul își poate odihni uneori aripile. Când se refugiază în mit, în simbol, în rit, omul joacă teatru, ceea ce poate fi adesea scuzabil.

minimax

CARE CLASĂ POLITICĂ? (I)

de ȘERBAN LANESCU

Presupusă și acceptată fiindu-i ca atare existența reală, clasa politică din România este, în genere, apreciată negativ, în varianta lui cea mai pregnantă/radicală, best symptom putând fi lesne sesizabil, cum s-ar lăsa să se deducă, pe stradă, de unde și, dreaptă urmare, rezultatele tuturor sondajelor de opinie care plasează în fruntea și Armata în vârful ierarhiei încrederii populare. Deopotrivă, același oprobriu al clasei politice îl profesază cu obstinție gazetarii, mare parte din ei, ca și clownii posturilor de televiziune, la fel după cum, într-un exercițiu de nonșalanță magogică ipocrită, discursul multor lideri politici sau al celor care se zbat să accedă în avanscena unei politice), de toate culorile, conține tema fundamentală actualii clase politice și, corelată, necesitatea reînprospătării sau chiar a înlocuirii ei. Îndeosebi cu *forțe tinere*. Ca bună exemplificare a rolului în urmă menționat se poate folosi, bunăoară, scursul liderului ApR, T.Meleşcanu, a cărui pensivitate vertiginosă în preferințele electorale și de presupus că se datorează întrucâtva și accesului ce îl are acum *aria* falimentului clasei politice. Odată constatată, fiindcă este și imposibil să nu îl remarci, să nu te frapaze chiar acest curent de opinie care s-a înstăpânit în societatea românească la toate nivelurile, sorgintea lui pare lesne de identificat, nefiind, cum foarte bine s-ar putea crede, decât un reflex al crizei pe care o parcurge de un

deceniu România. Sigur, pentru a explica halul fără de hal - căci raportat la ce (ni) se întâmplă, «criză» se dovedește un blând eufemism - în care s-a ajuns, mai pot fi, ba chiar trebuie neapărat luați în seamă și alți... factori - *ay*, limba de lemn! - începând cu mentalitățile (deși poate că în exces acuzate), până la felurite influențe geostrategice (reale sau fantasmagorice, precum cele atribuite Ocultei), însă, oricâte alte cauze sunt cu îndreptățire invocate, necazul necazurilor, cauza cauzelor rămâne, totuși, de căutat în sfera/zona politicului, sau, pentru a recurge la o formulare cu ștaif științific, la nivelul praxisului politic. Bazat (și de fapt construit) pe această evidență, curentul de opinie menționat mai presupune însă, implicit, o inferență aparent logică în virtutea căreia este identificat un subiect colectiv, autor al acțiunii din sfera/zona politicului și revenindu-i deci răspunderea aferentă consecințelor, subiect desemnat prin sintagma generalizatoare «clasă politică». Dacă până în noiembrie '96 partidele din fosta Opoziție și, îndeosebi, cele unite în CDR, au putut fi creditate cu speranța asociată unei alternative/alternanțe politice de dreapta (dar o speranță mai puțin motivată rațional, ca elect al schimbării convingerilor, și datorată mai mult scăderii nivelului de trai sub regimul Iliescu), ulterior, „performanțele“ (cu precădere cele economice, dar nu numai) guvernării coaliției CDR-PD au avut, întrucâtva firesc, un efect devastator

asupra așteptărilor investite în virtuțile benefice ale democrației și ale economiei capitaliste. Din ultimele sondaje de opinie, rezultă că acum majoritatea românilor nu mai suportă reforma preferând vădit un sistem economic etatist, centralizat, la fel după cum aceeași majoritate s-a săturat și de pluripartidism, adică de democrație (din moment ce 62% din electorat se pronunță în favoarea partidului unic), iar parcă spre a nu mai exista nici un fel de îndoieli, cât privește opțiunea pentru dictatură, chiar libertatea presei, în prezent, este apreciată majoritar negativ. În sine, pentru închiderea buclei resurecției comuniste (căci renunțarea, harem deocamdată, la sloganurile ideologice consacrate nu are prea mare importanță), războiul din Iugoslavia a constituit fermentul reactivării borhotului mental anti-occidental produs de propaganda naționalist-comunistă, astfel încât pe axa, ortodoxă, nu-i așa, Moscova-Minsk-Belgrad, nu mai este total improbabilă, în perspectivă, și asocierea Bucureștiului, misiunea istorică a scoaterii României din așa-zisa zonă de securitate gri, atâtă doar că spre Est, revenindu-i viitorului regim Iliescu, într-un deplin, sau aproape deplin, consens popular. Or, dacă s-a ajuns până în această situație din care îndată începe viitorul de genul «Dumnezeu cu mila!» și chiar dacă explicația ei se dovedește indubitabil de natură eminentamente politică, curentul de opinie menționat inițial, deși pare a fi un fenomen natural și deși, de asemenea, pare să aibă totală îndreptățire în acuzația-i adresată unei presupuse clase politice, în realitate nu este decât efectul unei lucrături abile, ceea ce rămâne însă de evidențiat.

FIINTA MEA - LOC DE TRECERE

de MARIA - LUIZA CRISTESCU

Plictisul meu a întâlnit un alt plictis. La fel de mare. Se pândesc unul pe altul, înghețate de rușine, să nu se dea de gol.

Iubita așteaptă cu voluptate sărutul și îmbrățișarea. Iubitul o privește extatic. Între ei se aude respirația vieții și morții. Îmbrățișate pentru totdeauna. El îi spune ei, ca supremă dovadă: de azi înainte nu mai dorește nimic de la viață. Doar pe ea. De aceea va duce o viață ascetică. Desigur, e puțin indiscret să se călugărească. Discreția e aburul iubirii. Nu va intra într-o mănăstire. Va duce o viață monahală, în propriul lui apartament. Fără dorințe și fără atingere.

După ieșirea din dictatură, oamenii se comportă ca și pușcăriașii. Prima manifestare de libertate este încălcarea legii: Poporul fură; Ca și pușcăriașul amnistiat. Muncitorul își jefuiește fabrica. Tatăl își violează fetița. După alte scăpări de sub regula opritoare s-au tăiat capete de regi și regine. De curând, împușcăm președinți și pe nevestele lor odioase. Libertatea e mai întâi furt, omor și război.

Stau la etajul 8. Ies în balcon și arunc o privire în depărtare. După o mașină. A soțului meu. Mă plictisesc. Îl aștept ca să umplu cu lumea lui golurile și găurile negre din universul meu.

Îndrăgostitul și îndrăgostita știu că iubirea lor a murit, în ani, de moarte bună.

În jurul dragostei lor e mare hărnălaie. Un erotism artificial și deșănțat animă, ca în spitale, cu aparatura sofisticată a gândirii, atâtea cupluri. Habar n-au că hrana cu care se hrănesc e demult îngropată și putrezită. (Început de capitol final, a la Tolstoi: „A.K.”: „Cei care nu iubesc seamănă între ei. Doar cei care iubesc sunt diferiți. Și, de la capăt: „În familia Oblonski era mare tulburare”).

„E al dracului de bine să fii singur!” exclamă, cu entuziasmul disperării, cel care urăște singurătatea. Și se dă cu capul de pereții ei.

Ce îi lipsește civilizației americane, aseptice, e vulgaritatea. Europa nu s-a lipsit niciodată de ea, aristocratic. A lăsat lumpenului care o părăsea, traversând oceanul, ideologia amărâtă a misionarilor. Analfabeții care urlă împotriva plăcerii, dar consideră canibalismul și omorul un fel de sărbătoare folclorică; întru totul acceptabilă.

Jocuri europene de gimnastică: sol, cal, paralele, inegale. Br! Campionii și campioanele astea arată, după victorie, ca și cum ar fi fost scoși și scoase de Crucea Roșie din lagărul de la Auschwitz. Jocuri.

Capodopera picturală cu tema „plictisului”: să stai într-un fotoliu, să privești în tăcere aparatul de telefon și să te rogi lui Dumnezeu să sune chiar și un nebun cu certificat, evadat dintr-un azil.

Grupările artistice, generații unite de un progres comun. Haite care se ajută la greu. Și așteaptă momentul să se mănânce unul unul, pe toți. Cel rămas e individualitatea creatoare, care a

câștigat pe drept sau pe nedrept, ceea ce n-a fost în stare să-și asume de la început: riscul de a lupta singur. Deci unicitatea. Când ți-ai mâncat haita căreia aparții, ai molliți și parte din unicitatea ta care era acolo. În haită.

În democrație, mass-media e plină de femei de cauciuc. Ele croșetează principii și neologisme. Curios, totalitarismul își protejea bețivii lui talentați. Era isteț: de talent nu te atingi cu pușca. Azi, talentații bețivi, care nu sunt de cauciuc se pierd sunuiți de femei neologice și gonflabile.

În viață exilez multe vorbe. Superbe s-au odioase. Nu pricep delect de ce oamenii vii se tulbură din pricina lor. Dacă nu le-am scris, ele nici nu există. Pot jura că nu sunt cuvinte. Și nu sunt crezută. În orice caz, în mine nu rămân, nu mă ating, nu-mi aparțin. Bănuiesc, tonuși, că le-am spus. Nu înțeleg însă de unde atâta supărare.

De ce atâta discuție despre plăcere? În democrație, populația practică podoarea. Artistul, singur și zănatec, mai animește acest cuvânt - un sens al lui Dumnezeu pe lume. Plăcerea lecturii. Plăcerea, cum spunea domnul James, cel cu Ambasadorii și Portretul unei doamne. El vorbește despre primatul plăcerii între carte și cititor. Toemai dânsul, despre care lumea în care a trăit și-a pus întrebarea: „Oare, când face baie, domnul James se dezbracă de costum și de cravată?”

Ăsta da bărbat! Pleacă în largul mărilor. De acolo nu poate telefona soției iubite. Și, se prefăce că și-a uitat cheile acasă. Ea așteaptă, îi însoțește drumurile cu o imaginație mai violentă decât ele. Nu doarme noaptea. Nu iese din casă ziua. Cine știe când poate el sosi. Și... nu are cheile de la ușă. Desigur, ea ar putea primi un bărbat în pat. Pe dinafară nu se poate deschide ușa decât cu toporul. Cheile uitate acasă poartă gustul de sânge al ilicitei împreunării de după alungarea din rai. Și, dacă bărbatul n-ar mirosi a fiară sălbatică, și nu și-ar uita cheile acasă, cum să-și mai supună supusa?!

Dacă bucuria s-a stins ducem viața ideală.

Critica literară are tot atâta dreptate câtă nedreptate împrăștiată în jur. Un act necesar și o catastrofă etică.

Mă imaginez o ceapă cu sămbure de caisă în burtă. Sămburele e centrul. El mă doare, s-a încrețit. Ca să ajung la el nu e altă cale decât a începe cu prima coajă de ceapă, apoi cu a doua. Apoi vine cea lipită de prima sferă cu poli rețezăți, mai cămoasă. După prima, urmează a doua, a treia... Decețind, cu tandrețe și înșiorare, poate ajungem sănătoși, la sămburele de caisă, supărat pe scutul de apărare care este chiar ceapa. Și, poate, îl îmblânzește. Să înțeleagă ceva ce e și neînțeles: există ființe care sunt o ceapă cu sămbure de caisă în ea.

„Fiecare sentiment în parte și fiecare gând trăiește în mine izolat, și în toate raționamentele mele despre știință, teatru, literatură sau studenți, ea și în toate imaginile pe care mi le înflăcăză întruchiparea - nici cel mai dibaci analist n-o să găsească ceea ce se numește ideea de ansamblu, sau Dumnezeul omului viu.

Și când lipsește aceasta, înseamnă că lipsește tot”.

A.P. Cehov: O poveste banală

Am mai spus citatul? E vorba de Shakespeare. Zice Falstaff, poate în Henric al IV-lea: „De trupul nepunctuos încă stăruie pofta”. Citat în memorie. Memoria îi modifică mereu sensul. Nu pentru că autorul e mare, vai! dumnezeesc, ci pentru că bucata de strălucire a minții din mine sau alt animal, e parte din ea. Chestia asta cu nepunția, la bărbații bătrâni, o fi spus-o geniul doar pentru acea categorie de eroticism și de bucurie a vieții. În dicționare ea e doar la capitolul plăcerilor interzise de vârstă.

De data asta nu mă îndoieste că Shakespeare a fost un simplu om onest. S-a gândit doar la nepunția nepunctuosului bătrân, hodorong care, în ciuda nepunții e băntuit de creator cu dorințe specifică doar celor ce pot. Îl bănuiesc tandru, pe geniu, că habar n-a avut cât o să ne dea de muncă. De altfel, asta e genialitatea. Nu trebuie să fi conștient ce urmărire are o genială mutare a ta. Răd pentru că mă gândesc la cuceritori ai lumii, la dictatori. Intră, undeva, cumva, în aceeași categorie.

O femeie. Gata cu tinerețea. Se fardiază cu grijă. Două ceasuri folosește pensule, pe culori. Privește într-o oglindă măritoare. Se îmbracă prudent, elegant, dar să nu semene cu semnele ei care se supun modei ca unui xerox. Pieptănătura durează; inspirată din ultimii reviste, dar și firească. Ca și cum s-ar fi născut ea. Deci, iese pe stradă. După ce a mai aruncat o privire critică în oglindă. Dacă vrei să aii ceva despre tine, privește oamenii de pe stradă. O, o plăcere! Mersul elastic, pelerina unduitoare e însăși pielea trupului ei și... ninge cu fulgi mari. Prima ninsoare de decembrie. Zâmbetul aduce simțitor, cu ajutorul romantismului iernatic, aduce ziceam, chipului ei aluzia la frumusețea robustă din tinerețe. Strada privește, bărbații grăbiți înctinesc pasul. Fetele tinere se întorc fără jenă după ea. Să înregistreze și să fure modele îmbrăcămînții: pantofii, croiala pardesiului sau o o fi fiind pelerina, tăietura mânecii, culoa, hieculorile canari, prun, lavand, sau cum să-și zidele, galben catifelat, brumăriu de prună etc. Unduirea părului în val de mare indiferentă imensă ca și mersul și pelerina. Parecă natura mama cosmică, a pornit, prin femeie, pe stradă.

Fulgii mari cad oblice și jucăuși. Femeia ride un braț voios să se apere de ei. Cu grație. Lumă privește, o elipă, în mers, furiș printre griji gânduri. Femeia simte fulgii care îi intră în ochi. Brațul rămâne îndoit ca lovit de sabie. Fulgii romantici se topesc pe obraji de mai înainte. D ochi, femeii îi curg lacrimi uriașe, negre. În lăstăcit, ca prinsă cu mâna în sac, ființa unduitoare scoate din poșetă o batistă și își șterge ochi obraji, buzele de tot diafanul pe care împrumutase pudra, pensulele, culorile, rimelul

POVESTI DESPRE O LUME CARE A FOST

de IOAN STANOMIR

Povestiri din satele de altădată (cu ilustrații și comentarii de Paul H. Stahl), editura Nemira, 1999, regrupează o sumă de stenograme inedite din expedițiile etnografice ale lui Henri H. Stahl din deceniile trei și patru - un volum elegant, ce pune în discuție câteva stereotipuri persistente. Cercetările de teren ale școlii monografice de la București, conduse de Dimitrie Gusti, și în cadrul cărora Henri H. Stahl a jucat un rol privilegiat, au reprezentat o încercare de a trece dincolo de retorica obișnuită, naturalistă ori edulcorat-romantică, pentru a surprinde „vocile” și structura unei lumi țărănești tradiționale coexistând în spațiul românesc interbelic cu o civilizație urbană de inspirație europeană. Ceea ce a însemnat enorm în epocă devine infinit mai pretios astăzi, într-o Românie ce nu mai păstrează aproape nimic din vestigiile lumii țărănești propriu-zise. Multe dintre reprezentările fotografice puse în pagină în ediția față pot surprinde un public al cărui unice

„dar nu i-a mers prea bine, că a înnebunit curând. Când l-am apucat eu era un moș, bătrân de vreo cincizeci de ani și eu eram de cincisprezece ani, atunci” (pag. 11). Este în amestecul de superstiție și destin implacabil ceva din Moara lui Călfar a lui Gala Galaction. Finalul se sustrage moralității culte - salvarea moșului vine din săvârșirea unui

ritual de ucidere a unui vultur, vultur ce ia asupra lui păcatele bătrânului, pentru a rupe lanțul malefic. „Comoara e lucru dracului. Puțini scapă teferi, care-o caută, d'apoi cine-o găsește!” (pag. 12).

față pot surprinde un public al cărui unice contacte cu ruralitatea se rezumă la o fugară vizită cu școala, în adolescență, la „Muzeul Satului” sau la contemplarea ironic-amuzată a ceremonialului televizat de recitaluri populare, amalgamând vestimentația tradițională cu accesorii de modernității, sub zodia „Cântării României”, ante și postrevoluționare.

Până la un punct, orice explorator al lumii tradiționale se regăsește în postura lui Henri H. Stahl (așa cum e recuperată de o fotografie de pe coperta volumului) - despărțit prin vestimentație și educația raionalistă de o umanitate „primitivă”. Dialogul dintre cercetătorul atent, cu o costumație de altă „colonială” și bătrânul țărăn (amintind izbitor de imaginea elizeizată a țărănilor de pe Columna Traiană” din manualele de istorie) rezumă dificultățile trecerii dintr-un mod cultural în altul. Provocarea pe care o propun stenogramele lui Henri H. Stahl decurge din contactul dintre două limbi aparținând unor vârste diferite din istoria umanității. Comentariile lui Paul H. Stahl au tocmai menirea de a decoda

O mitologie livrescă a făcut din Transilvania teritoriul imposibil de confundat al lui Dracula. „Mortul viu” pare să fi devenit, alături de tranziția fără sfârșit, marea României postdecembriste. Imaginarul țărănesc nu e bântuit de teroarea castelelor gotice și nici de spectrul lui Dracula, vampirul cu genealogie romantică și naționalitate hollywoodiană. Cei ce provoacă spaima și reacția magică sunt „Moroi”, morții ce nu au avut parte de îngropăciune creștinească sau, călăuziți de răutatea din viață, se întorc pentru a-i chinui pe cei vii. Semnul acestei convertiri în moroi a mortului e întoarcerea trupului în sicriu: „I se întoarce trupul în sicriu, iese pe lume și se face moroi” (pag. 121) Reacția țărănilor amintește de cea a doctorului Van Helsing și amicilor săi în confruntarea finală din castelul transilvănean al lui Dracula - aici, pironul înfipt în inimă e înlocuit de o soluție ceva mai puțin spectaculoasă. Mortul e dezgropat, scos în afara satului și băgat într-un ceptor cu var. „S-a uscat și a ieșit lumină două ceasuri și pușca de nu puteai sta, din hoitul ăla necurat” (pag. 122).

Unul dintre textele cu totul remarcabile, Când a fost să moară Gheorghe, reflectă un mod de integrare a ființei umane într-o ordine ce se poate citi prin semnele ei prevestitoare. Apariția morții e precedată de un complicat ansamblu de întâmplări, de la ticăitul ca de ceasornic din perete și până la mfulul de căine sub fereastră și găina ce cântă cocoșește. Ceea ce pentru omul modern nu mai înseamnă nimic, pentru omul tradițional se înscrie ca semn al unei schimbări în ordinea lucrurilor: „Și atunci am înțeles că pe-adevăr în anul morții intrase Gheorghe al meu, și-am început a mă jeli. Am jelițit așa, ca la patru săptămâni, și apoi a murit” (pag. 125).

Multe dintre „vocile” consemnate de Henri H. Stahl au nostalgia unui trecut patriarhal, definit printr-o ordine subminată de modernitatea ce invadează universul tradițional - un țărăn e convins că stricarea lumii e consecința îndepărtării de Dumnezeu, spusele sale amalgamând credințe creștine și eresuri bogomilice. Dintr-o altă perspectivă, Henri H. Stahl întreprinde un travaliu apropiat de cel pe care E. Le Roy-Ladurie îl realiza în monografia dedicată aceluși sat occitan, Montailhou. Stenogramele sale reconstituie tabloul unei lumi care a fost. Vechile rânduieli încep să dispară și oierii transhumanți au nostalgia unui Bărăgan primitiv, dominat de secetă și nepopulat, așa cum l-au cunoscut înainte de primele decenii ale secolului al XX-lea Moș Temătonul dintr-un sat vrâncean e nedumerit de modificările peisajului familiar. Acolo unde înainte nu era decât devălmășia comunității, apar acum limitele

Căci există un fabulos mitologic în multe din zădăririle consemnate de Henri H. Stahl. În secolul al XX-lea, supraviețuiesc eresuri și superstiții ce au modelat literatura cultă. Plăcările de pe comori” ispitindu-i pe oameni, apăsându-le mintea și sufletul sunt prezente și aici. Un țărăn din Runcu e convins „că pe grădina sa s-a înfișat un îngropat jidovii, când or fi fost ăia, comoara lor, când i-au năvălit tătării. Sau turcii, nu mai știu nici eu bine, că e demult de atunci și n-am las eu luare aminte la ce-mi spunea bunicul” (pag. 11). Traiectul celui ce, descoperind comoara, se îmbogățește cu acareturi, case și vite, e marcat de blestem, căci bogăția își are prețul ei:

materiale ale proprietății. Dincolo de reacția individuală, e rezistența unei ordini tradiționale, prea puțin pregătită pentru o nouă vârstă a istoriei: „Acuș’ a închis și pământu’. A închis islazul, fără nici un capăt. Atunci nu se tăia! Să se închidă? Când m-am trezit io pe pământ, din câte erau nici o grădină nu se lăsa” (pag. 111).

Distanța dintre percepția modernă a istoriei ortografiată cu majusculă și cea a lumii tradiționale e vizibilă - evenimentele consemnate în manualele de istorie sunt prezente aici într-o formă greu de anticipat. Reforma agrară de la 1864 înseamnă, mai înainte de toate, despărțirea munților și procese nestăruite, simptome ale trecerii la o lume destul de diferită de cea țărănească. Unii dintre interlocutorii lui Henri H. Stahl sunt martori oculari ai istoriei - Moș Tănase, veteranul de la 1877, e un adolescent în vremea lui 1864, fiind printre cei care îl întâlnesc și pe „Cuza”. Descrierea are un farmec candid, lipsit de exagerările solemne, apanaj al unei prelucrări intelectuale: „Era un om frumos și tânăr, nu bătrân. Un om mai în vârstă, ce de douăzeci de ani, și cinci, sau șase. Mai mare nu! Și uite unde l-am întâlnit, în Drăgușeni. Și vorbeau oamenii că „ăsta-i Cuza, ăsta-i Cuza, ăsta-i Cuza”. Venea de la mănăstirea Neamț încoace (...) Și s-a dat jos în Drăgușeni. Nu se putea să știi cine e. Dar era unul frumos! Și eu eram la Drăgușeni, la niște frâni, acolo cu treburile și m-am nimerit și eu atunci și în minte tocmai de atunci, cum ziceau oamenii „Cuza, Cuza, Cuza!” (pag. 118).

Destinul individual se integrează într-un mod curios istoriei. Primul Război Mondial e văzut din perspectiva unui cioban analfabet, Ion Poparad, ce traversează munții spre Vechiul Regat pentru a scăpa de jandarmii unguri. Ceea ce domină trecerea peste munți, într-o luptă cu zăpada și viscolul, e sentimentul unei înclăștrări aproape mitologice cu universul întreg. Silueta ciobanului, izolat în mijlocul zăpezii și implorând divinitatea pentru a-l călăuzi și salva, e aproape de cea a unui erou biblic: „Ploua și ghilfora de nu vedeai nici în căruță. (...) Și Doamne, ce să mă fac? Mă prăpădese acum aici, Doamne, ridică negura să văz numai unde-s. Și numai a făcut Dumnezeu așa. A ridicat negura, uite-așa, în sus numai. Și am văzut locul și am știut unde-s. Doamne, nu mai este cu puțință! (...) Am stat așa până ziua. Dar nu m-am culcat. Numai pe un butuc am stat. (...) Dinspre ziua, mi s-a făcut ca când să dorm o țără și am făcut așa! Odată am sărit în sus, pun mâna pe ușa stâinii și mă uit afară: senin ca lacrima. Doamne, dragutu’! zic. Ai văzut?” (pag. 89).

Granița dintre mitologie și istorie e greu de trasat, căci omul tradițional decupează timpul într-un mod deconcertant pentru modern. Henri H. Stahl e cel care a dedicat satului Nereju o memorabilă monografie - tot despre Țara Vrânceană depune mărturie și Radu Macovei, țărăn înstărit și șef tradițional al țării. Rădăcinile acestei „autonomii” se întind în Evul mediu și relatarea sa indică supraviețuirea, în epocă parlamentară, a unui mod de guvernare prin sfaturi țărănești. Conducătorul țării e cel ce are în păstrare Uricele, documente pe jumătate legendare dând legitimitate titlului asupra pământului întreg. În comentariul său, Henri H. Stahl revine asupra acestor Urice și posesorilor lor: „Cei optimiști îl văd ca pe un om bun, pe care nu-l știe nimeni, un om drept care, atunci când moare, dă uricul altui om pe care-l indică Vrânca. (...) Uneori bătrânii cei pesimiști, care văd toate lucrurile în negru și care simt murind pe zi ce trece, o dată cu viața lor, și viața vrânceană din vremea tinereții, ocărăsc pe toate cămile, pe cel «care a pierdut uricul Vrânceanii», căci dacă toate merg prost este pentru că uricul Vrânceanii a fost pierdut și nu au mai rămas de pe urna lui decât copii care n-au tărie” (pag. 166).

Consemnarea laconică a mărturiilor aluneacă în mitologie. Lectura acestei cărți, cu totul remarcabilă, e un mod de a descoperi o Românie care a fost.

ion stratan

ΛΑΕΤΙΤΤΑ

„stanze“

1
Ca vinul, ca nu are început și
sfârșit
ca sângele Domnului s-a risipit

Am cules-o de pe coline, de pe
versantul
spre mine

2
Ca apa, ea nu curge, ci stă
Cum inima noastră se întâmplă

Într-o dimineață și într-o seară
Când va voi să apară

3
Noi n-am fost nimănui
cui și cursă
Noi am fost poduri
Pe viața parcursă

4
Când într-un picior, când în doi
Precum șoimii asupra-ne, noi
Răpitori de emoție apar în ochii
Ce i-am lăsat prăpastiei

5
Nimic nu e de vânzare
Nimic nu e de mâncare

În lumca de vară
În Luna de pară

6
Tu, ce-ai parcurs cu mine
deșertul
Cel încet, cu pietre în dinți
Tu, lângă fiarele de necuminti

Mânate,

Fii cetate

7
Și de te-am cucerit sau te voi
cuceri
E aievea-ntre vii
Cum vii sunt suratele celor ce au
Sau cum fratele

8
Ia-mă și răpește-mă ca pe-un
mires
În norul cel des

Du-mă cu ceața-n urechi, pentru
Melodiile toamnei

Care tocmai cântă

La dânsa la nuntă

Poem infra-suprarealist

De mult „mișto-ul“ Occidentului nu mă mai supără. Ei care nici nu ar avea echivalent la „mișto“. Arătând pâinea de stânga și spunând noi am fost comuniști, dar mâncăm somon, ce vă supără? Dacă ar fi fost numai cenzura materială. Mie nu mi-a trecut prin cap să spun că nu am avut nici salam cu soia, ci numai cartofi, dar nu suntem sub ruși. Cam așa s-ar traduce cinismul lor, care deja bate spre prostic. Nu mi-a plăcut comunismul. Acum, cu organismul făcut praf și cu gândurile cercetate, scriu un poem infra-suprarealist despre cei care consideră condiția umană fără să fi respectată „banalele“ drepturi ale omului. Spionând, schimbând, mințind. Crezând cu nerușinare că fac o perlă pe un fir de praf. Îmi pare rău, dar perla sunt eu, spune scriitura, neînsemnând că alții sătui, umblați și bogați, sunt fire de praf. Exilat, scriu un poem infra-suprarealist despre abstracțiunea care e omul. Cu pâinea scuipată. În „Piese neterminate pentru pianină mecanică“ se spune că nu moral să arăți omului că mănânc o pâine. Haideți atunci să facem „procesul comunismului“ cu Quintus ministru al Justiției. S-a ajuns cam departe.

PATOGRAFIA UNEI ERORI (II): CEL MAI IUBIT DINTRE PĂMÂNTENI

de ALEXANDRU GEORGE

Tot el, fiind la masă cu niște prieteni, debitează următoarele: „...incepui să mă ocup de vecina mea, cea care își pusese în gând să-l scape pe strelit de formidabila lui tipesă [...] Aici însă eşuai total; se uită la mine atât de mirată (mirată că un astfel de tip, care nu-i spunea chiar nimic, își făcea iluzia că ar putea să o placă) încât mă apucă un râs disproporțional în hohotele lui față de lipsa lui de motiv aparent... Iară o cioară, dar cu un decolteu care lăsa să se vadă șiște săni ce îți intrau absolutamente sub nas și din pricina lor revenii la atac... «Cioară, îi soptii, cioară dragă, ai niște săni minunate; ei, de ce te uiti așa de urât la mine, da, arăți ca o cioară, nu fiindcă ești brunclă, că ai și țigancă, ci fiindcă mie îmi plac ciorile, cum ciugulesc ele un bob de porumb medigerat dintr-o haligă, sau păduchii din coama unui cal»” (II, 350). În ce lume o fi văzut Preda asemenea scene pe care le plasează în elita intelectuală a Ardealului? Dar mai ales: cu ce scop a făcut acest lucru?

El avea experiența unui băiat de la țară, care a petrecut după adolescență mai bine de un deceniu în mediile periferice ale Capitalei (fiind adăpostit un timp de un frate gunoier) cu contacte cu lumea boemă pentru ca, mai târziu, fără, să părăsească total aceste „relații”, să intre în nomenclatura comunistă, devenind, pe măsura afirmării, un privilegiat al regimului. Nici prin căsătorie el nu s-a sculat în situații normale, măcar într-atâta încât să capete informații despre drama societății mai înalte românești din acei ani, sau să deprindă ceva de la rămășițele ei supravieuitoare, încă foarte numeroase. Niciodată nu a excelat el în prezentarea lumii intelectuale, dar acum tendința aceasta negativă se accentuează până la provocare, fapt vădit și prin alegerea Clujului, oraș reputat prin civilizația lui. De ce?

Cred că e vorba de ceva mai profund, ținând și de poziția scriitorului față de lume. Lui Preda îi intrase în cap că de fapt marea problemă a literaturii sale, adică diferența dintre mediul urban-intelectual și cel rural nu există și că o satisfacție un articol al lui G. Călinescu în contrazicere cu Camil Petrescu, în care se „arăta”, că „lăranul român își pune aceleași probleme ca și Kant, dar le rezolvă cu alte mijloace”. (La aceasta, trebuie să se fi adăugat și modelul literar de succes al lui Petru Dumitriu, care „demonstrase” că el că între boieri și stilul țigănesc nu e o mare deosebire).

Rezultatul, lăsând de-o parte eșecul artistic, această erupție de violență, de irivialitate, de simplificare grosolană într-o lume care o fi avut și lacrimile ei, dar avea educație, un anume rafinament, un anume stil, pe care-l impunea și intrușilor veniți de jos și chiar celor care consideră că aia ca o pradă. Cel mai iubit dintre pământeni este expresia supremă, până astăzi neegalată, a unei anume invazii barbare, scitice, a vulgarității salate cu complezență, ba chiar cu satisfacție estetică, specifică literaturii „socialiste”, dar și, ca un anacronism, pentru că fusese de mult părăsită în anii în care apărea cartea.

În afară de aceasta, pornirea lui de a murdări și compromite ruinează însăși tema cărții, în centrul căreia trebuia așezat un personaj normal, un ins care să poată trăi și justifica „situația” lui (eventual a intelectualului) în anii aceia convulsivi și tragici, mai ales pentru această ultimă categorie. Victor Petrini, individ cu o psihologie curioasă, frizând patologia, ca și partenera lui de viață, este un tip sado-masochist, murdărindu-se adică de plăcerile împreună doar în condiții de violență și auto-violență. Un asemenea om are problemele lui speciale (care ar putea face obiectul unei cărți) dar nu poate fi dat reper al normalității pentru nefericirile ce-i revin.

Căci foarte curând el este arestat, victimă al mult a unui accident (în care Preda valorifică întâmplare din viața lui I. Caraion, dar pe care o reculese comic cupletistul de succes pe atunci, V. Mazian) și ajunge la închisoare, deși un „cadru” care trecuse de drasticele epurări din anii precedentii, e cam neverosimil să pătească asemenea lucruri. Suferințele din închisoare,

prezentate simplificator și convenabil pentru cei „demascați”, și pentru care Preda s-a slujit de informațiile oferite de Ion Caraion, rămân printre cele mai vii pagini ale cărții; din păcate, în spiritul exagerărilor care-i conduc tot demersul, autorul îl pune pe Petrini să omoaie un paznic, ceea ce nu s-a întâmplat în nici o închisoare comunistă a vremii, scena demonstrând încă o dată permanentul divorț de realitate, așa de supărător pe orice pagină a cărții.

Prin schițarea figurii lui Petrini, Preda s-a folosit de modelul I. D. Sârbu, care nu s-a arătat deloc încântat de rezultat și i-ar fi spus că „nu se poate trișa” cu experiența concentraționară. Viciul Celui mai iubit... este mult mai grav și tot ce urmează o dovedește. Proiecția subiectivistă și aglomerarea de imagini convenționale agravează toate aventurile eroului, iar gustul pentru violență deviază acțiunea spre un veleitarism de foarte proastă spelă. Petrini omoaie doi oameni în luptă corp-la-corp, pe ultimul aruncându-l dintr-un teleferic, deși acesta era un monstru de forță, care bătuse zece inși într-o încăierare. (Și scena dovedește doar că autorul nu s-a suiat în viața lui într-un astfel de vehicul.) Același mută lăcile unui partener de petrecere într-o cărciumă sau doboară pe foarte atletica lui soție dintr-o lovitură în cursul unei dintre obișnuitele lor părueli casnice. În fine, pentru a reda climatul de nebulă din familia lui Petrini, s-a spus că având invitația întreaga familie acasă (care, în mod curios, nu făcuse cuplului vreă vizită, deși trecuseră ani buni de la căsătorie) filosoful se vede apucat de păr de soție, care-l învârteste de câteva ori prin sufragerie, până când, redresându-se, Petrini o culcă în pământ pe agresoare. Totul sub privirile rudelor sale care nu schițază nici un gest ca să-i despartă, doar hunicul rostind indignat:

— Cine ești tu, fă, să răspunzi bărbatului tău? (I)

După eliberare, filosoful este obligat să accepte slujbe inferioare, pentru altul umiltoare, dar care lui îi fac o ciudată plăcere, remarcată de soție. Ajunge la o cooperativă de deralizare și aventurile lui și hătăliile cu șobolani dovedesc iarăși că Preda habar nu avea de condițiile acestei profesii. Un lucrător de acest gen nu în contact cu scabroasele rozătoare, ci plasează otravă în felurite locuri, fără măcar să atingă substanța ucigașă. Șansa unui om care lucrează în această profesiune „de a mirosi a șobolan” după prima zi de activitate e tot așa de mare ca a unui domnișoare care confecționează coroane mortuare de flori de a mirosi a cadavru.

Cei doi se despart, femeia exasperată de purtarea demențială a lui Petrini plecând cu fetița nou-născută pentru a se însori cu un tov. Mircea, mutat la București într-un post înalt. Rămăs singur, bărbatul se califică (fulgerător) în meseria de strungar și lucrează într-o uzină, sabotat de „tovarăși” (elișeu negativ, considerat act de „curaj”) apoi devine contabil la ORACA, tot peste noapte. Acolo cunoaște o fată, Suzy, cu care are o lungă aventură, sfârșită prost, deoarece luându-i apărarea față de agresiunea soțului legitim (un alt nebul cu diplomă) îl ucide pe acesta.

Ce semnificație poate avea această serie învălmășită de evenimente discordante din viața unui om? Se vede clar că Petrini nu trăiește nimic care să fi fost provocat de el, decurgând din ethosul său existențial; lui îi servim tot felul de accidente, adică trăiește numai pățanii. Tocmai filosoful este omul cel mai pasiv din carte, cel mai neînțelegător și indiferent față de istorie și de evenimentele mărunte; le privește sau le primește

ca un apatic, dacă nu ca un imbecil. Un singur exemplu ne va edifica: în primul an de socialism el participă la o manifestație ducând o pancartă și asistă la o scenă de mare gravitate. Câtiva manifestați unguri încep să strige lozinci naționaliste, antiromânești. Un român izolat le dă o replică sonoră, dar se vede repede înconjurat de agenții de ordine și înghțat de aceștia. Însăpământat, omul cere disperat ajutor, apoi, de spaimă, începe să vomite. Ei bine, „omul-conștiință” din acest roman nu găsește nimic de făcut, ci întors acasă, după câteva ore, izbucnește în râs.

De altminteri, în mai toate ocaziile el se comportă ca un redus mintal, ca un nălâng. Cuvântul cel mai frecvent în luările de contact ale lui Petrini cu realitatea este „mă holbai”, expresie caracteristică mirării tâmpe. El este omul cărui a se explica totul și asta nu pentru că ar fi un ins cu capul în nori. Or, ne-am putea închipui pe eroul lui Camil Petrescu din Ultima noapte de dragoste..., Ștefan Gheorghidiu, „holbându-se” la ceva? El trăiește contrarietăți, se înșală, este indus în eroare de alții, dar își păstrează altitudinea intelectuală nu doar de student la Filosofie, ci de om al inteligenței care dă, în această calitate, seamă de cele ce i se întâmplă. El încearcă să înțeleagă tot timpul, proiectează teorii asupra unor împrejurări de viață, nu povestește cel mult anecdotic și pitoresc, în limbaj de suburbie bucureșteană...

Dându-și probabil seama de absența atmosferei intelectuale din text, Preda își pune eroii să poarte discuții și să-și dea cu părerea despre una sau alta. Dar nici una dintre toate aceste chestiuni nu ține de domeniul filosofiei sau al gândirii, cu care Preda nu era familiarizat și nici nu se referea, măcar vag, la gravele vicisitudini ale acestei discipline în acei ani teribili. E vorba cel mult de colectivizarea agriculturii, de efectul economic al înlăturării vechilor proprietari de întreprinderi, dar mai ales de felurite anecdote din viața Uniunii Scriitorilor, dar fără nici o legătură cu tema cărții, culminând cu prezentarea de scene în care apar travestiți Mihai Beniuc, Ion Vițner, Paul Georgescu dar mai ales „zimbrii” literaturii românești, M. Sadoveanu, o veche simpatie a prozatorului din Siliștea-Gumești. Iar când se trece în domenii conexe, grozăvia atinge o cotă maximă. Victimele inteligenței lui Petrini sunt nici mai mult nici mai puțin decât Brâncuși, despre care el crede că l-ar putea concura sculptând și el un ou acolo („proștia asta poate s-o facă și-un copil” II, p. 371) căci „pictura a căzut în decorativ; Chagall, Picasso, Chirico, Dalí sunt ultimi, mari pictori, dar sculptura s-a abstractizat și ea, în căutarea esențelor” (idem). El și doi parteneri de discuție au idei și despre muzica modernă, filosoful nefiindu-se să pretindă că n-ar putea ce-i drept compune „nici o frază inozartiană, în timp ce o simfonie modernă n-ar ispiti, fiindcă sunetele ei nu exprimă nici un mister, adică nici o coerență”. La care, partenera sa adăugă: „La București, la un concert în care se cânta pentru întâia oară la noi ceva de Enescu”. „Dixtuorul”, zise Ciceo. „Da, ceva cu suflători, dar parcă nu erau nici flaute, fiindcă se sufla în ele dintr-o parte. Dirija Silvestri. Ti-ti, ti, fi, fi, fi, și-șu-sum fi, fi, fi, n-am înțeles nimic, da'nu numai eu, nici n-a durat câteva minute și totul s-a terminat. Sala gheață!” (II, p. 372) În felul acesta a făcut praf Simfonia de cameră de Enescu, o piesă pentru instrumente de suflat, din lemn. - nu pentru „bețe”!

UMBRA

de EMILIAN BLAJ

L-am căutat. În prima zi am crezut că văd. Eram sigur că prinsesem ceva, o urmă. Mi s-a părut cunoscut. Venea dintr-un basm sau ceva. Părea puțin nebun. Avea scilipirea aceea în ochi pe care o au oamenii care mor repede. Îi plăcea berea. Povestea că aroma de drojdie îi amintea de copilărie, de pâinea proaspătă, de mă-sa mare. Prima dată când l-am ascultat, ședeam la o masă în cel mai îndepărtat colț al cărciumii. Era înconjurat de prieteni. Încercam să-i deslusec vorbele. Să le țin minte. Aveam convingerea că rostește lucruri importante, pe care merită să ți le amintesti.

A doua oară, i-am simțit prezența pe drum. Conduceam. Era noapte. În astfel de momente, realitatea se schimbă. Drumul se transformă într-o lume a morții. Ochii scormonesc întunericul doar pe o lungime de câțiva metri. Din negru, ies lumini plâpânde care se rostogolesc ameteitor. Sunt alte mașini care aleargă. Alți nebuni îmbrățiși de viteză. În spatele farurilor se pot ascunde camioane. Fiare imense ce trec la milimetru pe lângă tabla firavă. L-am simțit prezența. La început n-a fost nimic rațional. O spaimă fixată în subconștient. O dorință. Avea o mașină ca a mea. Venea din sens opus. Întunericul și-a pierdut din putere.

L-a lăsat să treacă. Mergea cu geamurile deschise și arunca în noapte acorduri de melodii vechi. L-am văzut. L-am simțit. M-a cucerit mirosul puternic ce-l însoțea. Era magie. Îl iubeam.

Mă plimbam prin oraș, pe lângă Catedrală. As fi vrut să mă închin, dar, în același timp, mă feream de gesturi ipocrite. Dumnezeu era în mine, dar de multe ori îl simțeam foarte departe. Mă consolam cu gândul că oamenii sunt păcătoși, în principiu. Mă gândeam la el. În ultimele nopți îl visasem. Gândul îmi cobora prin ruptura blugilor și se pierdea în adânc, explorându-i ființa.

"Nu-ți roști emoțiile. Nu-ți povesti visele. Nu fi slab." Zgura experienței de

viață urla să nu mă las pradă sentimentelor. Să nu recunosc. Să ascund. Să mă feresc. Dar eu îl căutam. Toată ființa mea îl căuta. N-a mai fost de o săptămână la cărciumă.

L-am așteptat. Mi s-a făcut teamă că e bolnav. N-aveam cum să-l găsească. Când nu era printre oameni, nimeni nu-l cunoștea. Își anintea vag de el, de unele gesturi, de unele cuvinte, dar nu-i știau numele. N-ar fi putut să spună unde locuiește.

Îmi părea rău că atunci nu l-am oprit. Ar fi trebuit să-i vorbesc. Să fac gesturi de prietenie. Să mă leg de el. Să-i fiu un fel de slugă, un Sancho Panza fără burtă, însoțind un Quijote nevisător. Nu-mi păsa de oameni. Nu știam unde mă va duce o astfel de dragoste. Nu reușeam să gândesc cum voi explica pervertirea mea. După atâta vreme cât am fost cel puternic, învingătorul, cel drept, cel moral. O dată cu dragostea pentru el mi-am aruncat viața și truda

la gunoi. La ce au folosit anii de umilință? Lupta? Am ajuns în punctul unde sacrific totul pentru un zîmbet al lui, pentru o mângâiere. Nu mi-am imaginat niciodată o astfel de dragoste. Nu mi-am imaginat perversitatea. Dar simt iubirea. Aceeași. Nebunească. Devastatoare. Ca la 18 ani când am vrut să mă sinucid, când

beam spirit trecut prin pâine, din cauza unei curve. Câți ani au trecut? Pasiunea aceea o credeam îngropată. S-a întors. La fel ca atunci, îmi aruncă viața în aer. Se întinde ca un cancer. Sapă zi de zi. Îmi cucerește pas cu pas sufletul, mintea.

Îl caut. Mi-e teamă să nu i se fi întâmplat ceva. Am nevoie de zîmbetul lui. Am nevoie de el. Încă îmi mai umblă prin minte imaginea

Ar fi trebuit să-i vorbesc. Să fac gesturi de prietenie. Să mă leg de el. Să-i fiu un fel de slugă, un Sancho Panza fără burtă, însoțind un Quijote nevisător. Nu-mi păsa de oameni. Nu știam unde mă va duce o astfel de dragoste. Nu reușeam să gândesc cum voi explica pervertirea mea. După atâta vreme cât am fost cel puternic, învingătorul, cel drept, cel moral. O dată cu dragostea pentru el mi-am aruncat viața și truda la gunoi.

celor doi băieți care-și măsurau sexul în spatele casei de lut. Și azi simt bucuria amestecată cu rușine. Prietenul mai mare explica la ce folosește vicințele proaspăt. Spunea că o să crească o dată cu noi, că o să fie mare, o să se scoale. Și eu îmi imaginam un monstru care n-o să încapă în pantaloni și întrebam ce fac eu el ceilalți bărbați, de nu se observă. Prietenul zâmbea știutor, liniștindu-mă că n-o să fie chiar atât de mare.

Atunci să fi început totul? Atunci când ne mângâiam fundurile și vorbeam de femei? Când simțeam dorința neîntreruptă? Neliniștea? Atunci am început să-l caut? A crescut din amintiri desucheate, din tristeți, din ratări. Mă gândeam la el de câte ori o femeie îmi întorcea spatele. Adolescenții ar trebui să moară. Cultura lumii civilizate ridică vârsta asta în slăvi. Adolescentul e crud, sângeros. Urâste oamenii. Iubește moartea. Vrea femeia

cu orice pret, iar femeia adolescentă urâste bărbații, iubește moartea. La acea vârstă, am trecut prin cel mai crunt război. Înghiteam cofeină să devin insomniac. La doisprezece ani am experimentat „efectul Diazepam”. Sergiu l-a adus în clasă și a zis că maicăși îi face bine și pe deasupra e drog. La șaptesprezece luam somnifere cu bere. Aș fi devenit dependent dacă aveam heroina sub nas cum o au puștii de azi. Dar și din droguri m-aș fi trezit. La douăzeci și doi de ani, am renunțat la băutura și la țigări. Fumam două pachete pe zi și eram alcoolic. Trecusem de adolescență. Nu mai eram în război, dar în spatele meu rămăseseră mormane de morți, de nume, de bețivi, de curve cu țate lăsate, de bolnavi, de nebuni. Îmi plăcea ideea că am supraviețuit. Leșisem singur dintr-o mocirlă din care se scâpa greu. Aveam mâinile curate. Nu eram pătat de sânge. Îmi rămăsese în suflet doar rana făcută de curva pentru care am vrut să mă sinucid și gestul prietenului care, în spatele cocioabei de lut, mi-a măsurat sexul. Mi-a sărutat sexul.

Când am avut prima dată o femeie mi-am amintit de el. N-am intrat decât de două ori și mi-am dat drumul. M-am speriat, dar citisem că așa e. Femeia m-a mângâiat și mi-a spus că e bine. Mă iubea. Uita repede, la fel ca bătrânul meu prieten. De atunci, de după adolescență, m-am apropiat de ele. Era ușor să le cucerești. Trebuia doar să mă înarmezi cu un aer cinic, detașat. Să nu-mi pese. Le bruscam, le părseam și alergau după mine să facem sex. Un joc nebunesc care-mi aprindea mințile. Numi venea să cred că poate fi atât de simplu. La asta se reducea tot misterul lumii - la atitudine.

Viața se complica pe parcurs și când aveam convingerea că făcusem pace cu lumea, a apărut el, umbra lui. A apărut împreună cu izul și înfrângerea din adolescență. Uitaseam momentele de început. Undeva, în ungherele întunecate ale minții, îngropasem eșecurile, păcatele. Mă credeam un învingător, un cuceritor, și a venit el să dărâme cetatea, Zidurile care păreau trainice, din piatră, s-au surpat la primul atac. Îl căutam pe el.

Cum să trăiesc altfel? Fără să-i vorbesc? Și dacă-mi refuză dragostea? Dacă nu vrea să-l slujesc? Viața mea a ajuns într-un punct fără sens. Mi-e din ce în ce mai greu să zâmbesc, și

mă port normal. Pov apasă. Apasă. Sunt singur. Nu pot povesti. Cine ar înțelege? Am intrat într-o zonă absurdă. E un blestem. Îl caut pe el. Îi ofer viața mea. Ar fi bine să vorbesc cu un medic. Am avut un vis. Pornisem împreună prin deșert. Căutam o piatră. Îl hrăneam. Îi vegheam

somnul. Făcuse febră și intrasem în panică. Mi era teamă să nu-l pierd. Deșertul mă speria. Că el, nisipul părea de aur. Schimba lumea. Și revenit. Bucuria regășirii mi-a inundat sufletul. M-am trezit asudat. M-am trezit fericit. De ce n-am rămas în vis? Lumea reală mă doare. M arde.

Trăiesc din amintiri. Îl caut. Afară plouă. Marea e liniștită. Astăzi n-au fost valuri. Mă gândesc la imensitatea de apă ca la o ființă. Uneori e furioasă, alteori calmă și lenesă. Oamenii străbat sute de kilometri pentru a admira, pentru a se afunda în nemărginirea ei. Aici, sentimentele se schimbă. Devin mai directe. În apropierea mării, dorința se aprinde în valuri. Trăiesc din amintiri.

Cassian Maria Spiridon

(Luceafărul, nr. 11/1999)

O altă poemă

și dacă între crengi nu-i loc
și nici un ram să mă susțină
și dacă supărată foc
tu-mi spui că doar eu sunt de vină,

rămâne-mi doar să scriu poeme
și să mă rog lui Dumnezeu

ce dacă, după aceea, seara
tu recunoști că ai greșit,
c-o floare n-aduci primăvara,
e prea târziu și-s obosit

chiar dacă vii și-mi plângi la geam
cerșind lumăștile iertări,
de-acum eu alte rosturi n-am
decât poeme și-nchinări.

Lucian Perța

Fumez, caut și aștept. Singurătatea mea singurătatea ciudaților, singurătatea negrilor alungați din cărciumi, singurătatea nebulilor. Singurătatea mea e singurătatea celui stigmatizat. Mă bucur că sunt de partea ciudații a lumii. Atât mi-a mai rămas. O să mor nefericit, departe de oameni, departe de ei.

Au trecut trei luni și merg în fiecare zi la Catedrală. Cred că am slăbit foarte mult. Oamenii mă privesc ciudat. Se feresc. Arăt fantomatic. Port barbă de călugăr. Sunt conștient de mirosul trupului meu nespălat. Dorul mă roade ca un cancer. Fumez și aștept. Cu cât trece timpul, am convingerea că voi îmbătrâni aici, la colțul străzii. Nu mai am bani. Mi-e foame. Ar trebui să mă întorc în lume. Să mă salvez. Sunt singur. Îmi tremură mâinile. Îmi cresc unghiile. Îl caut. Mă aflu în amurg. L-am văzut. Trecea în mașina lui albă. Era mult mai tânăr. Parfumul lui mi-a izbit nările. Acorduri de melodii vechi mi-au lovit timpanele. Am simțit fericirea. Era atât de aproape. Îl urmăream cu privirea obosită. A oprit. I-am dat scrisoarea. L-am îmbrățișat. N-aveam cuvinte să-i spun cât l-am căutat. Respiram din ce în ce mai greu. Mi se uscaseră buzele. Îmi părea cunoscut. Semăna cu cineva apropiat. Cum de nu observasem până acum? Îl găsisem. Nu spunea nimic. Îmi suportă mirosul. Barba. Boala. Sărutul.

Eram Eu!

În urmă cu mulți ani, pe vremea când gândul meu nu-l întâlnește, m-a șocat somnul unui puști pe nisip. Să fi avut șaispe ani. Băuse mult. Dormea încolțit pe nisipul umed. Era trecut de două noaptea. Aerul sărat devenise rece. Pe plaja fusesse un mare concert la care s-au adunat de generații staționii. Căutau libertatea. Nu știu dacă au fost mulțumiți. Eu n-am găsit-o. Eram trist. Ochii scornoneau prin noapte după femei singure. Nu aveam o definiție pentru ceea ce simțeam. Apa neșfârșită îmi dădea o stare de melancolie, o frustrare. Credeam că viața se desfășoară pe spații închise, respectând reguli, înțelegeri absurde care aici nu aveau nici o valoare.

Puștiul dormea și din gură i se prelingea o șuviță de salivă ce se împreună cu nisipul umed. Părul lung, șaten agățase resturi de scoici și părea împodobit. Era îmbrăcat într-o geacă de camuflaj în care părea că petrecuse toată vara și o pereche de blugi uzați. Aș fi vrut să-l trezesc, să vorbim despre libertate, despre sex, despre băutura, despre bani, despre muzică. O mulțime de lucruri poți să discuți cu un puști de șaispe ani. Dar dormea profund. Mi-era teamă că, dacă l-aș fi trezit, nu ne-am fi înțeles. Mahmureala l-ar fi făcut nesuferit. M-am așezat lângă el. Noaptea, undeva departe, se împerechea în soaptă cu marea. O mână de le împânzea cerul. Grupuri gălăgioase treceau pe lângă noi înjurând muzicienii. Asta era fericirea. Păzeam somnul unui tânăr. Era bine. Simțeam că sunt fericit. S-a miscat la un moment dat, și-a căutat altă poziție. A rămas cu spatele dezvelit. L-am admirat pielea imaculată. Părea o catifea din Orient. Emană o căldură euceritoare. L-am acoperit șalele cu geaca safari. A mormăit ceva. Visa. Mîntea lui tânără zburda pe nemărginitele plaiuri din gândurile bețivilor. Își rezolvase problemele cu viața. Găsise în alcool un prieten de nădejde. Mi s-a făcut milă de el. Mă gândeam că nu va scăpa. Nu știam ce e mai bine. Nu știam dacă e mai bine să scapi. Singura justificare a binelui comun ar fi fost suferința celor din jur. Dar dacă era singur? Un om singur are voie să facă orice.

Îi priveam adidașii de o sută de dolari. Nu purta ciorapi și încălțările erau pline cu nisip. De unde făcuse rost de atâția bani ca să cumpere marfă de firmă? Nu era singur. Probabil că avea părinți care-l iubeau. Munciau pentru el. Făceau bani undeva în oraș. La ora asta dormeau liniștiți că fiul lor e la mare, că se distrează. Merita să nu devină alcoolic. Să nu devină dependent. Merita să trăiască optzeci de ani. Să facă bani. Va fi obligat să dea o luptă. Să decidă. Să urce. Să coboare. Să-și biciuiască simțurile. Să transpire. Să sacrifice. Să părăsească. Va fi obligat să-l doară. Va trebui să suporte.

„Care e calea cea bună?”, mă întrebam. Trăisem treizeci de ani și nu aveam răspuns. Cunoșcusem femei. Cheltuisem bani. Citisem cărți. Mă despărțisem de prieteni. Fusesem bolnav. Cochetasem cu moartea. Care e calea cea bună? Înjurasem. Ținusem post. Mă masturbasem. Văndusem reviste porno. Văndusem Biblia. Care e calea cea bună?

Îl priveam. Veneau zorile. O linie de foc cotropise marea. L-am strecurat 50 000 în buzunarul pantalonilor. Să se întorcă acasă. Să-i bea. Să mănânce. Era un om liber. N-aș fi pariat că va alege calea cea bună.

Îmi place să trăiesc din amintiri. Îl caut. Mi-e dor. Singurătatea ucide. Aș vrea să-i simt respirația. Să-i iau urma ca o fiară a pădurii. Să-mi ascult simțurile, încercând să dau de el. De multe ori am simțit nevoia să fiu singur. Viața pare calmă. Eram stăpân. Făceam ordine. În fiecare moment mă descopeream. Eram mai lent la lume. Priveam. Dar singurătatea ucide.

Întotdeauna vine un moment când ai nevoie de oameni. Animalul freacă. Stăpânul se transformă în sclav. Camera se îngustează, peretii se dărâmă și întrebi de ce? De ce sunt blestemat să nu-l găsească? De ce sunt blestemat să trăiesc singur? De ce? Timpul se dilată. Zilele se scurg ca smoala dintr-un cazan încins. Peste gesturi se așterne praful. Caut. Până să-l cunosc, m-aș fi mulțumit cu orice. Relații întâmplătoare mă făceau să renasc. Vedeam toate filmele proaste, iar duminica mă purtam ca un soldat ieșit din cazarmă care se plimbă chiau prin oraș, căutând locuri de distracție ieftină. Singurătatea e o boală. O simțeam ca pe o boală. Relațiile întâmplătoare îmi făceau scârbă. Ajunsesem să fac duș de cinci ori pe zi. Unde era dragostea? Confundam de multe ori fericirea cu melancolia. Nu mai fusesem de mult bucuros, în sensul viril al cuvântului. Îl căutam singur. Trecuse ceva vreme de când îl pierdusem definitiv. Probabil plecase din oraș. N-aș fi vrut să i se întâmple ceva rău. M-aș fi simțit responsabil.

Ultima oară i-am simțit prezența în barul Pop Soc de pe Bulevardul Știrbei. Barul era ținut de doi homosexuali. Era imens, îngrijit. Creaseră o atmosferă artistică. Nu era excesiv de scump. Făceau afaceri de mult. Aici am văzut prima piscină luminată pe dedesubt lângă care te puteai așeza să bei Corona cu lămâie. Peretii erau placați cu oglinzi și dădeau senzația de spațiu. Totul era făcut la meserie, trădând gustul cizelat al patronilor. Barul era plin de curve ieftine, dar spălate care dansau pe marginea bazinului, tot acolo se găseau și băieți pentru turiștii aflași în căutare de aventuri exotice.

Cred că băusem vreo patru sticle, dar nici măcar nu mă ametisem. Uneori mă îmbăt dintr-un pahar, iar alteori nu reușesc oricât aș bea. L-am observat întâmplător, reflectându-se în oglinda peretelui din fața mea. Mi-am rotit privirea spre locul unde ar fi trebuit să fie și inima mi-a tresărit. Mai aveam câțiva metri până la el. Aș fi putut să-l strig. Cred că-mi tremurau mâinile. Simțeam sudoarea cum îmi curge pe spate. M-am ridicat în grabă de pe scaunul de la bar. Am pornit spre el. În drum, m-am lovit de cineva. Mai aveam foarte puțin. Mi s-au înmuiat genunchii. "Trebuie să rezist!", mi-am zis. M-am sprijinit de o masă. Am căzut. M-am trezit la closet ținut de subsuori de doi chelneri, iar al treilea îmi arunca apă pe față. „Unde e?” am întrebat disperat. M-au privit și au râs. M-au scos în stradă și m-au ureat într-un taxi. Nu eram beat. Aș fi vrut să le explic, să-i rog să mă lase să-l caut, să le spun că n-am nimic, că emoția m-a doborât. Oamenii gândesc și iau decizii după formule simple. Pentru ei nu eram decât un alcoolic trist. Am avut o șansă pe care am irosit-o proteste din cauza slăbiciunii. Eram un ratat, un pervers ratat care nu va întâlni iubirea niciodată.

Am bolit o săptămână. După ce m-am pus pe picioare, am început din nou să-l caut. Dacă nu voi putea niciodată să-i vorbesc, măcar să-l admir de la distanță. L-am scris o scrisoare în eventualitatea că-i voi afla adresa sau îl voi întâlni. Să fiu pregătit. În fiecare zi mă duc la Catedrală. Aștept. Fumez și umăresc mașinile cu privirea. Scornonesc trecătorii. Mi-e dor. Viața s-a strâns în jurul lui. Viața nu are sens fără el. Sunt un amant turbat, un depravat care se înecă în păcate. Pentru mine lumea cealaltă nu mai există. A murit. Când am renunțat la viață, am renunțat și la moarte. Nu am nici o șansă. Într-o bună zi o să fiu arestat, aruncat în închisoare. O să ajung un obișnuit al tușurilor, al closetelor din Herăstrău. Mi-e frică. Ai milă de mine, Doamne! Din cauza lui! Dacă aș fi vorbit cu el. Dacă l-aș fi atins. Dacă aș fi ajuns selavul lui, viața ar fi căpătat sens. Sunt sigur.

Cu un volum de versuri, concepute în lumina „poveștilor străbune”, a „colindelor durerii”, precum și a basmelor, într-un stil afin cu cel tradițional-ortodoxist, inspirat de trăiri și gânduri din detenția politică din 1952-1953 și – în continuare – de angoase și căutări de noi limanuri, trudind întru întemeierea unei noi „estetici a furtunii”, Dumitru Nicolcicioiu – conștient de „modestele posibilități de realizare”, este încrezător în posibilitatea de a rămâne „amintire de gând” ce s-ar putea adăuga la ceea ce Arghezi numea „cartea veșnicului mit...”

Autodefinindu-se printr-o sintagmă parafrazată după Musil – „omul fără bucurii”, se socotește „ocnaș al patimei din (sine)”, dar și „slujbaş tăcut al unui joc fecund/ din zborul lui Mercur-Mereu...”, „drumeț la răscruce de drum”, atras însă și de „urcușul și-nșelesul... altui drum, spre lumile stelare”, descoperindu-și „curajul din eschivă” în refugiul („ultimul refugiu”) în interioritatea ființei: „Stă sufletul de veghe ca jarul viu sub spuză/ și teama ne pândește cu zeci de mii de guri/ în frunze întoimnarea ne tremură-n nervuri/ iar ultimul refugiu, din noi, nu ne refuză...” (Ultimul refugiu).

„Contemporan e-un veac de umilire”, într-o „țară bogată în morminte” și totodată „țărâm de doine și durere”, pendulând „între dor și legământ”, acceptându-și destinul „drumeț[ului] trudit”, plătindu-și „tributul care se cuvine/ acestui drum de sete și povară/ al dragostei, al spaimii și-al nădejzii” (Sonetul VI) descoperă nu fără uimire „o sete de mister în toate”.

Triditor în versuri pe ogorul adevărului

PLEDOARIE PENTRU O „ESTETICĂ A FURTUNII”

istoric, pe care-l pune mai presus de bine și frumos, inventariază obiectele din celula 17: chibla rămasă-n celulă, hârdăul, tineta și „lipicioasa rogojină”, implorând pe Dumnezeu să-l trimită mai degrabă în lad, unde pedeapsa s-ar putea să fie mai suportabilă decât cea din închisoare (vezi: **Vino, Doamne**). Documentar artistic, versurile din această primă secțiune a volumului (**Câinii veacului**) se constituie în parte componentă a memorialului durerii din lagalag românesc...

În cea de-a doua secțiune (cea a **Neliniștilor cenzurate**) versurile lui Dumitru Nicolcicioiu se constituie într-o meditație asupra trecerii, a anilor scurși „între dor și legământ”: „Când anii trec cu falfăiri de teamă/ strângându-ne sub aripi desfăcute/ cui slugărim cu tot desfrăul nostru/ spoit cu osanale de virtute?” (Când anii trec). Notabil ni se pare **Sonetul XVI**, din care reținem: „Mă răsfoiește timpul ca pe-o carte/ cu file vechi tăiate la-nțâmpare./ Prea-s multe semnele de întrebare/ spre care gândul cercară să mă poarte...” În această etapă, poetul își compară viața cu un izvor: „Și viața mi-o asemăn e-un izvor/ Spre care-am poposit pe îndelete/ cu pași de călător, neștiutor/ că-n unda lui o să mă sting de sete” (Izvorul).

În ultima secțiune – cea mai reprezentativă – Dumitru Nicolcicioiu se arată preocupat de întemeierea unei „estetici a furtunii”, dar și a contrastelor – capabilă să[-i] fulgere prezentul marșului său”. În afară de sonete descoperă euforia rondelurilor, abordând și alte specii (de pildă, madrigalul), poposind și pe tărâmul poeziei în versuri libere, „stilizate” – după model parnasian – „în bronz și stei” (În parc). Abia acum își descoperă bucuria de-a fi înțeles „târziu nefericirea”, precum și taina interiorității poetice, în care-și încorporează imagistic **ultimul refugiu**: „Ca-ntr-un imperiu liber mă plimb, mă plimb în mine, / Spre zările-nsoțite de-atâtea aspirații, / Ademenit de setea veciei și de spații / Spre înțelesul căror doar eu mă pot reține /... / Iar ultimul refugiu din noi, nu ne refuză” (Ultimul refugiu).

Fără o cultură poetică profundă – de asimilare creatoare și a altor paradigme decât cele ortodoxist-tradiționale și folclorice –, Dumitru Nicolcicioiu depune – prin versurile sale din volumul **Ultimul refugiu** o mărturie veridică a anilor de închisoare comunistă, oferindu-ne totodată și o incursiune emoțională pe tărâmurile propriei interiorități cu trimiteri și spre o lume a ficțiunii ideale.

O ESTETICĂ A DAMNĂRII

Volumul de debut poetic (**Crăciun fără unicorni**, Edit. Fiat Lux, București, 1999) al lui Ciprian Enea – absolvent, din 1998, al Facultății de Filosofie și Jurnalistică – beneficiază de trei recomandări: două pe coperta exterioară (a IV-a) semnate de către Ana Blandiana (care reține propensiunea tânărului poet spre o poezie „ca formă de expresie a vieții debordante”) și, respectiv, de către Alex. Ștefănescu (pentru care „poemele lui Ciprian Enea au un fast elaborat ca hainele împăraților”, acesta evidențiindu-se ca un poet de lux”). Cea de-a treia prezentare este – de fapt – o prefață-eseu semnată de către Constantin Sorescu din care desprindem o altă clasificare / valorificare a poeziei din ultimele decenii, reprezentată dintru început de poezii din deceniul șapte, care ar experimenta condiția angelică (printre aceștia: Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Dan Laurentiu, Grigore Vieru, Ioan Alexandru), cărora le urmează optzeciștii: Mircea Cărtărescu, Nichita Danilov, A.T. Dumitrescu, Traian T. Coșovei și Ioan Mureșan) experimentând condiția ingerului negru și nouăzeciștii care-și propun experimentarea demonului (dintre aceștia, reprezentativ este Ciprian Enea, a cărui poezie – afirmă criticul – „sfidează totul”, experimentând obscenitatea ca mod de existență și de expresie, prin aceasta evidențiindu-se ca „un poet bestial...”

Dintr-o autoprezentare, reținem că poetul s-a născut la Onești, în 1973, și că a avut o copilărie „plină de suferințe, bestialitate și splendoare” (printre altele își amintește că punea fetele – copile să se dezbrace și se hărțona cu puțuica lor”); în anii adolescenței și ai studiilor seducea fetele „cu ajutorul unei filosofii de cărciumă” îndrăgind totodată boema cu Florin Pucă și Tudor George rămânându-i multe „cărți

necitate” și „o mie de porcarii pe conștiință”.

Reținem din aceste date contextuale profilul singular al lui Ciprian Enea, deosebit de al altor poeți din generațiile anterioare, dar și a celei din care face parte, înscrindându-și destinul în categoria poezilor damnate (gen Villon, Rimbaud ș.a.), dar și a experimentului ilustrat de către Geo Dumitrescu, după paradigma cărora cultivă programatic-deliberat o atitudine de frondă, de bravadă teribilistă, raliindu-se unei estetici luciferice înrudită cu cea a urâtului baudelairean – estetică ce se caracterizează în deosebi prin trivialitate și blasfemie. Finalitatea unei asemenea estetici nu mai este declanșarea emoției artistice, ci producerea unui șoc emoțional extras din experimentarea „murdarului” degajat atât de „mirosul îmbăcșit al dejecțiilor”, cât și de sila față de monotonia fariseic-ritualică a celor care trăind „între porci și mărgăritare” își încarcă „sistematic conștiința cu mizeria cotidiană”, ducând „o viață de desmăț și chefuri neslăbite” (precum cea a bunicului său). O astfel de estetică – după cum se știe – își are rădăcinile în modernismul „blestemat” („damnat”) al unor poeți din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, dar și în estetica banalului ilustrată de către Geo Dumitrescu.

În spiritul paradigmatic al unor asemenea antecesori, alfelitatea lui Ciprian Enea constă în radicalizarea unei forme urât specifice, frizând obscenitatea și cultivând deliberat expresivitatea trivială și blasfemia demonică. Pentru astfel de modalitate expresiv-estică, el inventează ceea ce se cheamă **Contrapoemă**, prin care pune în circulație un altfel de discurs îndrăgostit, de ilustrare cu precădere a unor etape erotice, precum: adulterul ca formă de dragoste, trădarea în amor, decepție și despărțirea partenerilor de cuplu...

În postura de nou Don Juan, poetul își propune să păcătuiească „cu toate fetele măritate din sat”, proslăvind deopotrivă și țărfa și gotanul...” Una dintre iubite are „sân fleșcăit / și dantelă murdară”; alta are „viscere urât miroșitoare și scârbavnic”. Pe unele, obișnuite a privi „prea mult frumos” le inițiază potrivit unei propedeuticii sui generis în a nu mai face pe mironosițele, întrucât le rămâne alternanțivă dintre fecioară și curvă”. Unei iubite cu care se plimbă, precum Baudelaire cel din **La charogne**, îi arată nu hoitul unui cal, ci „cum miroase de... a lună”. Simțul olfactiv este de fapt acela prin care poetul percepe exterioritatea, care uneori poate mirosi a „hoit de streășină” sau „a cruci cu lumânări pe ape”. Iubitorilor de frumos le impută c-ar mirosi „prea mult / a măruntaie de pui opărit / a ceață / a orgolii / și-a Dumnezeu...” Pe una dintre iubite o trimite, precum Hamlet pe Ofelia, la mănăstire, iar altele îi declară cu cinism că ei gata s-o trădeze precum Iscarioteanul pentru treizeci de arginți...

Semnificativa pentru estetica demonic-damnă nu se pare și arborarea unei măști blasfemiatoresc, într-o scenă de „bordel selenar” geo-dumitrescian în care Creatorul care „vroia cu adevărat să facă dragoste, a început să înjtre și pentru că îi lipsea jumătatea, l-a creat pe Diavol și s-au împerecheat unul cu altul până la epuizare”...

Ne oprim aici cu citatele și comentariile concluzionând că tânărul Ciprian Enea este cu adevărat un poet nativ, înzestrat cu o viziune cinic-obscenă asupra vieții (a iubirii), cu o sensibilitate amor-trivială, practicând un stil teribilist, de bravadă – depoezizant, la modu rimbaldian și geo-dumitrescian, al cărui șoc emoțional generează katharsisul...

Numai că un asemenea experiment nu poate fi continuat, nici reluat, fără riscul de a deveni manierism, fiind condamnat la sicutate. Ca atare, următorul volum va trebui să fie cu totul altceva. Dacă va fi!

CĂRȚILE DE CĂPĂTĂI

de ROMUL MUNTEANU

În limbajul nostru cotidian, ca și în cel cultural-publicistic, au căpătat o anumită frecvență unele expresii cu un vădit caracter valorizant, cum ar fi, bunăoară, cărțile de căpătâi sau oameni fără căpătâi. Observăm cum același cuvânt (căpătâi) conferă primei sintagme o conotație pozitivă, în vreme ce în a doua, însoțit de particula fără, conotația este negativă. Transformat într-o metaforă-simbol, căpătâiul patului, unde cititorii își aștează în apropiere unele cărți îndrăgite, același termen în formula fără căpătâi, sugerează starea unor oameni fără rost sau chiar fără un adăpost propriu.

La o primă abordare, enunțul cărți de căpătâi (fr. livres de chevet) se referă la unele opere foarte îndrăgite, de care un cititor nu se poate despărți, oriunde s-ar duce. Selecția aceasta pare să aibă la bază, mai degrabă, un criteriu emoțional decât unul utilitar sau strict estetic.

Cărțile de căpătâi au o încălțătură energetică latentă. Prin actul lecturii energia textuală trece în conștiința cititorului, care se simte mai puternic, mai sigur de sine și, totodată mai echilibrat după traversarea unor stări de criză. O carte de căpătâi funcționează ca un ecran al spiritului celuilalt, cu care cititorul intră într-o stare de comunicare imaginativă. Cele ce se petrec la nivelul acestui contact imaginar s-ar putea să nu treacă integral prin circuitul intelectului, rămânând în spațiul strict emoțional. Poate de aceea, actul de identificare cu asemenea opere nu este motivat cu argumente din câmpul strict al logicii. Se cuvine să remarcăm faptul că atunci când se produce un asemenea raport de identificare apare și riscul confuziei între ficțiunea textuală și realitate. Cervantes s-a folosit de acest pretext în romanul său *Don Quijote*. Stimulat de modelele sale, blândul hidalgo de la Mancha pomește în marea aventură de schimbare a lumii. Când ficțiunile sale s-au surpat, el s-a întors acasă, unde proțul și nepoata sa i-au ars cărțile cu aventuri cavalecești sau le-au zidit într-un perete. La rândul

său, lectura romanului lui Cervantes a dus la intoxicarea nemeșului ardelean, Bechlerac Istok, creat de Ion Budai-Deleanu. Și acesta este cuprins de setea de ducă în căutarea Dulcineei... Bineînțeles că astfel de confuzii se nasc în imaginația unor cititori psihopași, când opera de căpătâi se transformă într-o fixație maniacală. Mi s-a spus că sub perina lui Râmăru, faimosul ucigaș de femei, a fost găsită cartea lui De Quincey, *Confesiunile unui opiomani englez*, pe care nebunul ucigaș ar fi scris că este cartea lui de căpătâi. Din această cauză, alți „nebuni” au declanșat „persecutarea” cărții și pedepsirea celor ce au publicat-o. Mă întreb ce s-ar fi întâmplat dacă aceeași mențiune ar fi fost făcută pe opera lui Goethe, *Faust*?

Vreme îndelungată au intrat în categoria cărților de căpătâi doar scrierile unor autori clasici. Cred că la consacarea multora dintre aceștia au contribuit școala și biserica. La întrebarea pusă adeseori de gazetari unor scriitori sau altor categorii de intelectuali, despre cărțile ce le-ar lua cu ei pe o insulă pustie, răspunsurile cuprind invariabil câteva opere: Biblia, *Iliada* și scrierile lui Platon. Bineînțeles că asemenea răspunsuri nu pot fi date decât la maturitate că opțiunile pentru unele cărți sau autori pot să apară încă din adolescență, așa cum le regăsim, mai rar și la alte vârste, până la bătrânețe. Spiritul uman este extrem de mobil, gusturile se schimbă și ele pe parcursul timpului, iar modelele literare, mai noi, nu rămân fără consecințe în cristalizarea unor opțiuni individuale sau generaționale. Varietatea arilor de cultură și a matricei naționale constituie, de asemenea, factori importanți în determinarea unor acte de selecție. Este greu, dacă nu imposibil să ne imaginăm trei subiecți

foarte elevați, din China, Statele Unite și Grecia, în această epocă de mondializare a gândirii, care ar putea avea aceleași opțiuni pentru trei cărți de căpătâi.

După o îndelungată experiență de lectură, dar și în urma unor numeroase discuții cu cititorii de diferite vârste, îmi îngădui să presupun că de cărți de căpătâi, cu o funcție catalizatoare în viață, se poate vorbi în anii de tinerețe. Lectorul tânăr este mai optimist și poate adera cu entuziasm la anumite opere. În anii senectujii erudite și lucide asemenea opțiuni pot avea doar un caracter simbolic. Mi-aduc aminte că până în primii ani ai studenției nu mă puteam despărți de *Jurnalul filozofic* al lui C. Noica, de *Discobolul* lui L. Blaga și de *Amurgul gândurilor* de E. Cioran. Acum aceste cărți nu-mi mai spun aproape nimic. Am rămas însă cu o admirație constantă pentru poezia lui Blaga și Arghezi.

Am observat însă că în perioada aceasta de bombardare cu informații a tinerilor prin toate mijloacele de comunicare, semnificația cărților de căpătâi se estompează. Ele devin un mit, o frumoasă fată morgana, mereu căutată și nedescoperită. În urma unui chestionar, lansat în vara anului 1998, în tabăra de elevi de la Buciumeni, privitor la scriitori îndrăgiți, patru au avut o frecvență ceva mai mare, dar nu excesivă: Blaga, Bacovia, N. Stănescu și Baudelaire. Nu văd în aceste opțiuni nici un semn de îngrijorare. Gusturile se schimbă, tabla de valori la fel. Tinerii își caută alți „idoli” în cultură, actul de căutare fiind mai important decât opțiunea în sine. Mitul cărților de căpătâi ține atenția cititorului în stare de veghe.

Ileana oancea

„A AVEA MODELE ÎNSEAMNĂ A ALEGE.”

Rodica Draghinescu: Doamnă profesoară Ileana Oancea, într-un context axiologic tulburat de secolul nervozității, când tot mai multe alunecări se produc la nivelul oricăror forme și valori, credeți că mai e la modă să avem modele, pilde?

Ileana Oancea: Este o permanență a ființei în căutarea de puncte de referință în planul valorilor personale, care se creează tocmai printr-o raportare a omului la repere culturale, existențiale etc. Chiar și refuzul modelelor sau „căutarea” unor nonmodele, a unor „zone libere” de orice coerență, prezintă, de fapt, în ultimă instanță, tot o modelare a realului cu valoare în planul construcției personalității. Există invariante ale existenței umane, care nu țin de o epocă istorică sau alta. În acest sens, modelul reprezintă o astfel de invariantă. A avea modele înseamnă a alege. A alege, exercitându-și libertatea spiritului, înseamnă a-ți construi un stil de viață. Acesta constituie *desenul din covor*, adică proiectul esențial, ca să folosim o metaforă a lui H. James.

R.D.: - Vechea și noua societate omânească a frecventat/frecventează o modelare spirituală? Ce a reprezentat/reprezintă competența, modelul pentru vechea/tânără generație de universitari?

I.O.: Întotdeauna viața academică a generat crearea de modele care să orienteze o direcție de acțiune. Lucrul acesta a fost și este caracteristic tuturor generațiilor de universitari. De altfel, universitatea ar trebui să fie un laborator care să creeze la permanentizarea câtorva repere axiologice noi, de altfel, îi sunt proprii.

R.D.: Ar exista confuzie și neorânduială în omănia, dacă am avea modele, sisteme valorice necontestat?

I.O.: Există sisteme valorice, unele de contestat chiar astăzi, confuzia este creată de

explozia unor tipare. Societatea actuală e ca o roacă explodată, ce-și scoate la iveală diferitele structuri care o alcătuiesc. Există și o confruntare artificială întreținută, ceea ce presupune că noi trebuie să devenim mult mai activi față de realitate, să fim hermeneuși... ai realului și aceasta în permanență.

R.D.: S-a vulgarizat și automatizat psihologia generală a modelului în noua democrație școlară/universitară?

I.O.: Nu.

R.D.: Ținuta și viața omului de rând mai caută modele (etnice, etice, religioase, politice)? Cum ar înțelege acesta butada: „Mentorul este un model din prudență”?

I.O.: Tocmai în această „zonă” întâlnim mai multă stabilitate. Există o mai mare ancorare în tradiție.

R.D.: Modelul garantează succesul?

I.O.: Am putea răspunde, poate, într-o formă ocolită: „Spune-mi ce modele ai, ca să-ți spun cine ești!”

R.D.: Studenții performativi ai Facultății de Litere din cadrul Universității de Vest din Timișoara vă consideră „un model a suivre”. Dumneavoastră ați avut un model? Ce le-ați

recomanda discipolilor Domniei-Voastre ca să scape de înrolările (in)voluntare în scepticismul miortic?

I.O.: În studenție și mai apoi, am avut norocul să întâlnesc personalități de excepție. Este foarte important să ai un asemenea noroc: sunt existențe care de foarte devreme au avut șansa de a întâlni o elită intelectuală: sau au trăit într-o astfel de ambianță. Este extrem de stimulator! Aș aminti (aici) pe directorul Institutului de Romanistică din Graz, Georg Rudolph Lind, și pe soția acestuia, Inesina Lind, în perioada în care predam limba română la Institutul de Romanistică din Graz. Am stat mai mult de o jumătate de an în casa lor, într-o atmosferă unică, asistând la efortul profesorului de a traduce cartea marelui poet Fernando Pessoa, din portugheză în germană. *Das buch der Unruhe* („Cartea neliniștii”), pentru traducerea căreia a primit premiul literar „Petraea.” De altfel, a rămas unul din marii traducători din portugheză. A fost pentru mine o experiență copleșitoare, un model de trăire în sfera marilor valori umane. Aproape ca o utopică de frumos. Am admirat întotdeauna onestitatea intelectuală, subțirimea de spirit, plăcerea erudiției, plăcerea de a munci, generozitatea și toleranța. Sunt însușiri pe care aș dori să le regăsesc acum, ca și altădată, la studenții mei.

„EXISTĂ CEVA TAINIC ÎN OM CARE ÎL DEPĂȘEȘTE: CREAȚIA.“

Alina Lupse: Ultimul roman al lui Camus (*Premier homme*) este o întoarcere la origini - în copilărie - pentru a-și căuta esențele. Fragmentele despre copilăria dumneavoastră din *Jurnal infidel* sunt cele mai lirice dintre toate însemnările. V-ați gândit, domnule Bujor Nedelcovici, să scrieți un roman despre copilărie?

Bujor Nedelcovici: M-am gândit dar... nu l-am scris. Un roman despre copilăria mea nu m-a interesat deoarece aș fi riscat să alunec în lirism - așa cum ați remarcat - care ar fi putut să fie apreciat de anumiți lectori, dar aș fi fost pădărit să cad în melodramă sau într-un sentimentalism superficial de care m-am ținut toată viața.

Un roman „despre copilăria unui personaj” ar fi însemnat să intru în anumite scheme cunoscute și folosite până la exasperare începând de la Proust (un personaj se numește chiar Marcel), trecând prin suprarealism, existențialism, „noul roman” și până la literatura contemporană care a exploatat la maximum acesta „căutare a timpului pierdut și a întoarcerii la surse și esențe”. Ravagiile „modei literare” se pot constata și în prezent în romanele autobiografice (am făcut o listă cu volumele publicate recent în Franța cu titluri în care nu lipseau cuvintele: „mama, tata și copilul”) sau a scrierilor nominaliste și fetişiste care au scopul evident să „stoarcă lacrimi” și să cucerească publicul.

Pentru mine literatura începe la granița ce desparte Eu de El, adică în ficțiune, imaginație, imaginar și „imaginal”. Romanul nu este o poveste adevărată - confuzie frecventă cu reportajul sau autobiografia, chiar dacă sunt critici care pretind că există o „literatură biografică”, ci o „istorie imaginată”, o *minciună posibilă și adevărată*, cum era de părere Aristotel în *Poetica*.

Am găsit, totuși... „a treia soluție”. Am vorbit despre copilărie prin evocarea unor scurte amintiri pe care le-am inclus în *Jurnal infidel*, procedeu care mi-a dat posibilitatea să evit capcanele menționate și, în același timp, să mă întorc spre „Edenul de început al Ființei”.

A.L.: Care au fost modelele literare în timpul „uceniciei de a fi scriitor” și care su fost lecturile din perioada studenției și, în special, de-a lungul celor 13 ani petrecuți pe șantierul din România?

B.N.: *Universitățile mele* - cum spunea Maxim Gorki, pentru care nu am prea multă simțință - se pierd în ceața vremii. Subiect delicat: trist și vesel. La Facultatea de Științe Juridice am învățat puțin drept și multă „Teorie a statului și a dreptului sovietic”, și alte materii care nu ne ajutau cu nimic în cunoașterea principiilor de drept, dar se încadrau în viziunea marxist-leninistă și pro-sovietică din acea perioadă. Figura legendară era Procurorul Visinski, acuzatorul principal în procesele de epurare din Uniunea Sovietică, autorul multor manuale juridice dar și cel care a inversat principiul „prezumției de nevinovăție”: acuzatul trebuia să-și probeze nevinovăția, nu acuzatorul să aducă argumentele prin care să demonstreze culpabilitatea.

Fugeam de la cursurile de drept și asistam la prelegerile lui Tudor Vianu. Luam notițe ca un student la Facultatea de Litere și aflam cu interes despre Homer... până la Shakespeare. Citeam la Biblioteca relațiilor cu străinătatea ce se afla pe

Bulevardul Dacia. Scăpam astfel de înghesuiala și hărmlăia din căminul studentesc, de sălile de lectură neîncălzite și puteam să-l citesc pe Platon și Aristotel. Acolo l-am cunoscut pe Ion Negoitescu, care mi-a vorbit despre Pirandello și mi-a dirijat puțin lecturile îndreptând-mă spre Tacit, Gibbon și filosofia greacă. La Biblioteca relațiilor mă simțeam bine, mă aflam printre cărți, mă încălzeam în iernile friguroase, puteam să-mi usuc picioarele ude în pantofii găuriți - mai târziu am descoperit galoșii care m-au ferit de umezeli - dar cărțile nu-mi aparțineau și nu puteam să citesc cu un creion în mână, să subliniez cuvintele și frazele care mă interesau, să fac note pe marginea filelor. Există o „tehnică a lecturii” pe care am folosit-o mai târziu. Oricum, a fost o

perioadă rodnică, însă de scurtă durată. După terminarea facultății am fost avocat la Ploiești aproape un an, apoi am fost radiat din baroul de avocați - tatăl meu fusese condamnat politic - și am luat „Drumul Damascului”, adică... „Drumul Bicăzului”. Universitățile mele n-au fost continuate la Cambridge ori Oxford, ci... la Uzina Electrică din satul Stejaru. Mă ascundeam într-o barcă la marginea șantierului - de unde puteam să observ dacă se apropia cineva - și citeam Tolstoi, Cehov și Dostoievski. Era perioada dominată de literatura rusă și de câțiva intelectuali occidentali comuniști sau de stânga: Romain Rolland, Henri Barbusse, Jean-Paul Sartre, Louis Aragon (care a cerut într-o poezie înfrângerea KGB-ului în Franța) și Elsa Triolet (ambii atașați Uniunii Sovietice), Andre Breton (care i-a făcut o vizită lui Troțki în Mexic), dar și Bertold Brecht (nevoit să plece din Statele Unite, întors în RDG, având un pașaport austriac și un cont într-o bancă din Elveția), Diego Rivera (pictor și gazda lui Troțki în Mexic), ori David Alfaro Siqueiros (pictor mexican, comunist, premiul Lenin în 1966, care a avut o mare expoziție la Facultatea de Arhitectură din București; tablouri imense despre revoluția mexicană), dar care... colaborase la asasinarea lui Troțki în Mexic.

Aceasta era „cultura dirijată” și „educația formativă” din care trebuia să se nască „omul nou”.

Prin anii 1970-1975, întors la București, am început să citesc la Biblioteca Academiei. Mă documentam pentru romanul *Somnul vameșului*. Am cerut aprobarea să citesc ziarele dinainte de război: *Universul*. Atunci am aflat despre tragedia din 1940, petrecută în pădurea de la

Katyn, unde fuseseră masacrați 14.000 ofițeri și cetățeni polonezi. S-a instituit o „Comisie internațională a Crucii Roșii” cu experți din toată lumea. Comisia a ajuns la concluzia că au fost asasinați de KGB. Uniunea Sovietică însă a negat cu perseverență. Abia de curând (1992) Rusia a recunoscut că într-adevăr KGB-ul a omorât - cu câte un glonte în cap - toți acei oameni. Aflarea adevărului a cerut efortul depus de polonezi timp de aproape o jumătate de secol.

În acea perioadă unii făceau studiile la Oxford, Cambridge (știm cine!), la Toulouse (Petre Roman) sau, în cel mai rău caz, la Praga (copiii lui Petre Borilă), ori la Lausanne, Ion Vianu (fiul lui Tudor Vianu) care a urmat doi ani cursurile la un colegiu din Elveția și care, recent, m-a acuzat într-un articol intitulat: *Un jdanovist la Paris*.

Unii la Bicăz, alții la Lausanne... Amuzant! Nu?!

Experiența de viață este necesară, dar când se prelungeste în mod abuziv pe o perioadă de 13 ani se transformă într-o pedeapsă: am fost condamnat la marginalizare, mediocritate și incultură!

Toată viața am dus lipsa unor „modele spirituale sau de conștiință”. Nu am avut un „guru” în care să am deplină încredere, cum au avut cei care au luat „Drumul spre Păltiniș” căutându-l pe filosoful Noica. Am avut însă prieteni foarte buni, de la Platon și Aristotel până la Tolstoi, Dostoievski, Cehov sau Balzac, Flaubert ori Nietzsche și Kierkegaard. Am trăit permanent un sentiment că trebuie să recuperez lacune în cultură (în liceu n-am învățat nimic despre Bacovia, Blaga sau Barbu) și poate tocmai această „infirmitate spirituală” m-a obligat să-mi situez viața „sub semnul urgenței” și să încerc să depășesc handicapul rămănelor în urmă. M-am salvat! De curând scriam în *Jurnal*: „Dumnezeu se manifestă în mine printr-o obsesivă și inconturbabilă nevoie de formare și instruire: a cunoaște, a ști și a înțelege”.

A.L.: Într-un articol din „*Lucașevici*” afirmați: „Seriu mai întâi pentru mine, apoi pentru ceilalți, iar «conștiința de sine» valorează mai mult decât orice reușită sau glorie”. Cum se împacă «sinele» cu «ceilalți»?

B.N.: În fond, singura problemă serioasă - poate - încă nerezolvată am avut-o cu mine însumi. Îmi sunt dușman și prieten! Sunt extrem de sever și nu-mi îngădui nici o greșală. Rigoare în gândire și comportament, acceptare, toleranță (chiar dacă nu poate fi totul acceptat și tolerat) și, în special, iubire. Plecând de la „cunoaște-te pe tine însuși” și evitând „cultul de sine” (Maurice Barrès), scriind romane încercam să mă înseriu în lume, să mă seriu pe mine (autocreație) și astfel să-i cunosc și să seriu despre și pentru ceilalți.

N-am publicat cărțile pentru o reușită profesională, renume, glorie dar am vrut să știu dacă romanele sunt citite de către public. Dacă semnul meu către ei a fost primit! Sigur, ar fi ipocrit să spun că succesul nu mă interesează, dar nu fac nimic pentru a-l obține și - cu rare excepții - nu trimit cărțile criticilor literari. Știu însă că afirmarea literară, este condiționată de cea politică! În zilele de astăzi a devenit un postulat! Nu am însă vocație politică și de aceea... Dar, cine știe! Poate într-o zi o să mă „ticăloșesc” și o să cedez „puterea spirituală” în lavoarea „puterii temporale”... Până atunci, însă, rămân ce-am fost și ce sunt...

A.L.: Pentru dumneavoastră scrisul reprezintă o terapie. Într-un interviu ați lansat ideea că renunțați la scris. Să fie acesta un semn al împăcării cu sine?

B.N.: Într-adevăr, scrisul a fost o terapie, dar și un mijloc de comunicare cu ceilalți: u

katharsis și orice roman însemna „o vindecare” de un prea-plin existențial; o ieșire la lumină din dialogul nocturn cu personajele imaginate... Dacă n-aș fi scris, ori m-aș fi sinucis, ori aș fi înnebunit. N-am avut de ales...

Am spus că - deocamdată - nu o să mai scriu un alt roman. Dar n-am să renunț niciodată să mai scriu. „Împăcarea cu sinele ascuns” o realizez prin scris. Este calea ce mă va conduce - sper, nimic nu este sigur! - către eliberarea din conflictul interior și exterior (pentru a ajunge la un „DA” fundamental și fondator trebuie să treci prin „NU”), adică... dobândirea înțelepciunii și a seninătății, chiar dacă știu cât de greu este drumul până acolo. Dar să nu uităm fericirea și bucuria de a fi scriitor, adică: „micul creator” ce vrea să-l imite pe „marele creator”... tentația permanentă spre umor, ironie, grotesc, sentimentul carnavalesc și iluzoriu a tot ce se petrece în lume și clipa supremă în care ești ispitit să râzi de tot ce ai suferit... Și în special de ce ai trăit...

A.L.: Cum se transformă un eveniment real, un detaliu sau episod autobiografic, într-un „fapt estetic” (transcendent artistic)? Care este liantul dintre experiența de viață și romanesc?

B.N.: Procesul de creație este prea complicat pentru a-l explica în cadrul acestui interviu dar, simplificând, este vorba despre o chimie. Creatorul vrea să dobândească aurul pe cale magică, uneori găsește câteva „pepene strălucitoare ale spiritului”, alteori rezultatul nu este decât... o bucată de cărbune sau un bulgăre de pământ. Nu se cunosc rețete ori soluții și poate de aceea nu există o facultate care să acorde „diploma de scriitor”. Mai întâi trebuie să te consideri tu însuși scriitor, apoi să dai probele necesare - cărțile - și numai după aceea ești recunoscut de ceilalți. Cred că adevărata creație seamănă cu zborul unei păsări în clipa în care se desprinde de la pământ și intră... în ficțiune și fantastic. Există ceva tainic în om care îl depășește: Creația. Și scriitorul încearcă să dobândească tocmai aceea depășire (Nietzsche a definit-o în conceptul de „supraom”) care se simte mai aproape de Dumnezeu.

A.L.: Sunteți un spirit religios? Jurnalul dumneavoastră ar putea fi numit „metafizic”?

La vârsta de șapte ani, când am intrat la școală, am fost „copil de biserică”. De atunci am fost permanent tentat să cunosc misterul... taina ce ne înconjoară și în special ce se află „dincolo de noi”. Moartea! De ce a murit bunica? Ideea morții nu m-a părăsit nici o clipă de-a lungul vieții. Am vrut să știu nu numai în cine cred dar de ce cred? „Doamne! Învață necredinței mele!” Bântuit de întrebări, de îndoieli dar și de... încredere! M-a preocupat teologia dar și filosofia și mai ales marii mistici care au vrut să armonizeze credința cu rațiunea: Sfântul Paul, Sfântul Augustin, Spinoza, Toma d'Aquino, Jean de la Croix, Maître Eckhart și Pascal.

Jurnalul infidel poate fi considerat un jurnal metafizic în măsura în care în el se găsește această căutare obsesivă de meta-fizic sau, cum zicea Maître Eckhart: „Dumnezeu și Omul sunt Unul”.

A.L.: Există în gândirea dumneavoastră fascinație a Orientului?

B.N.: Mireea Eliade mi-a dirijat interesul spre Orient și gândirea simbolică. Au urmat lecturi din Taoism (Lao-Tse, Tao-To King), Budism, Confucianism, Hinduism dar uneori mă potrivește la Stoicism (Seneca, Epictet, Marc Aureliu), nu-l uit nici pe cinicul Diogene (care trăia într-un butoi și se masturba în piața publică

pentru a contesta interdicțiile) sau deschid cărțile mele de căpătâi: Bhagavad-Gita, Kama Sutra și... Biblia.

Mă interesează Orientul în măsura în care acolo se află începutul civilizațiilor și religiilor universale, dar mă preocupă și Occidentul prin continuitatea efortului de căutare a Sacralului și a nevoii de a armoniza „credința cu rațiunea”, chiar dacă această strădanie nu a fost întotdeauna încununată de succes.

Pe masa mea de lucru am două mici statuete: Buddha și Hristos.

A.L.: Să revenim la câteva probleme mai concrete. De ce ați ales, în ultimele romane, un personaj feminin ca voce auctorială Maria, Ana, Celine?

B.N.: M-a interesat Femeia nu numai pentru că Eva se afla alături de Adam și i-a înțins mărul - ispita cunoașterii - dar pentru că este „un univers special” care m-a preocupat de când am început să scriu. Am evitat trei domenii sensibile: Femeia, Iubirea și Moartea. Cu trecerea timpului am avut curajul să abordez aceste mari și grave teme literare. Prin Maria, Ana sau Celine am încercat să aflu ce (cum) gândește, ce (cum) simte și cum acționează nu o femeie în general, ci Maria, Ana și Celine care au fiecare o personalitate distinctă. Mi-am imaginat cele mai mici detalii din viața unei femei, de la felul în care se privește în oglindă, se rujează sau își pune sutienul și până la suferința și iubirea pentru un

Într-adevăr, scrisul a fost o terapie dar și un mijloc de comunicare cu ceilalți; un katharsis și orice roman însemna „o vindecare” de un prea-plin existențial; o ieșire la lumină din dialogul nocturn cu personajele imaginate... Dacă n-aș fi scris, ori m-aș fi sinucis, ori aș fi înnebunit. N-am avut de ales...

bărbat. De multe ori am fost... femeie, adică Maria, Ana ori Celine. Să nu uităm că înaintea lui Adam omul a fost androgin...

Păstrând proporțiile și umorul, într-o zi mi-am zis: de ce să fie Ana Karenina și Madame Bovary și nu... Maria, Ana și Celine...

A.L.: În Jurnalul infidel sunt multe însemnări despre moarte, dar în special despre sinucidere. Credeți că sinuciderea este ultima limită a cunoașterii de sine, un act de lașitate sau de nebunie?

B.N.: Creația este o neliniște (spaimă) atât de profundă și continuă încât nu trece o zi să nu mă gândesc la... ultima și absolută libertate: plecarea din propria mea voință. Am fost supus unor presiuni exterioare (politice și polițienești) atât de puternice și nemiloase încât seara, înainte de a adormi, îmi spuneam: „Nu veți izbui nimic împotriva mea! Cât timp viața îmi stă în puterile mele... sunt liber! Absolut liber!” Am trăit ani de zile cu un flacon cu cianură ascunsă într-un pantof. Părțile noastre intime - îndoieli, singurătate, tristețe, depresie, nebunie - se cer păstrate în taină. Despre ele au vorbit Camus (Căitate), Kierkegaard (Trăite du desespoir) și Nietzsche.

Doi poeți din exil s-au sinucis: Paul Celan și Gherasim Luca. De ce poeți? De ce s-au aruncat amândoi în Sena? Și în România poezii s-au sinucis prin autodistrugere închinată Zeului Bacchus. Lista lor ar fi prea lungă pentru a-i aminti pe toți. Și totuși... în creștinism sinuciderea nu este admisă fiind considerată un mare păcat. Să fim și să rămânem creștini! Chiar dacă Hristos n-a răs niciodată să nu uităm că la întrebarea: „Cum o să pot trăi mîine cu gândul acesta?” se poate răspunde... zâmbind.

A.L.: Tinând cont de articolele polemice

publicate în *Luceafărul, România literară* și în special în revista 22, ce reprezintă „pierderea unor prieteni”? Există o criză în relația dumneavoastră cu „celălalt”?

B.N.: Relațiile umane depind de „contextul social și politic”. Suntem ființe determinate dar care au - totuși - libertatea de a gândi și acționa. După evenimentele din decembrie 1989 era firesc ca raporturile interumane să se modifice. După „ieșirea din cavernă”, o societate închisă - cu oameni aserviți și cu o conștiință încătușată -, a devenit peste noapte o societate deschisă și cu oameni eliberați... dar în aceeași noapte s-a deschis și „Cutia Pandorei” cu toate relele cure până atunci fuseseră ascunse. Un Ego eliberat a pierdut însă acel Alter-Ego: conștiința, măsura, echilibrul, datorită de a nu uita, respectul de sine și pentru celălalt, sentimentul onoarei... Suntem marcați cu fierul roșu, tatuajii cu ustensile otrăvite, complexați și răzbunători, irascibili și orgoliosi, umili și dominatori și cu o imensă dorință de afirmare, indiferent de mijloacele folosite... Nu am fost surprins că prietenii mei au avut opțiuni și căi diferite, m-a șocat - doar la început - vehemența și tonul controverselor transformate în polemici și devenite apoi răfuieți și atacuri la persoană. Argumentele logice au fost înlocuite cu insulte triviale; diabolizăm, excludem, punem la index, distrugem. Ciomăgeală! Acum nu mai sunt surprins că un medic psihiatru a considerat că sunt „un jdanovist la Paris”, un critic literar mi-a reproșat că sunt

„procurorul moral al națiunii române”, iar alteineva că sunt... paranoic.

Nu este simplu să-ți pierzi prietenii, dar este revelator să afli ce gândeau ei - dincolo de aparente - despre tine. De fiecare dată când ating adevărul trăiesc o mare bucurie pentru că ies din iluzii și utopii. Se poate divorța și dintr-o... prietenie! Despre „celălalt”? Alteritate! Alteritas! Să faci din altul un sine inversat, sau *Soi-même comme un autre*, titlul unei cărți scrisă de Paul Ricoeur.

A.L.: Cum se poate salva individul la sfârșitul Secolului al XX-lea în „Babilonul modern” și al „despiritualizării existenței”?

B.N.: În volumul de publicistică *Aici și Acum* se află un articol intitulat: *Întilnirea cu Secolul al XXI-lea* în care am încercat să anticipez câteva căi posibile: „Către un nou mod de experiență religioasă?”, „Către o nouă idee a alterității?”, „Către o altă răspundere?”, „Către o nouă ficțiune, un nou imaginar și un alt orizont mental?”, „Către o nouă utopie filosofică?”

Ideea unei Europe Unite și a unei Mondializări la toate nivelurile (tehnic, politic, economic, financiar și cultural), dominat de sistemele de comunicație prin intermediul imaginii) presupun mutații atât de profunde încât este greu de profetizat care va fi locul și rolul persoanei și a spiritului. Cert este că epoca Gutenberg a luat sfârșit, suportul material al cuvîntului s-a schimbat - hârtia a fost înlocuită cu imaginea - și eu mă întreb în fiecare zi: De ce și pentru cine mai scriu? „Sunt mulți oameni care scriu, era de părere Cide, dar puțini care citesc.” Credeți că va mai fi cineva dornic să citească în întregime la Internet: *Madame Bovary*?

Dar cum spuncam la începutul acestui interviu, scrisul pentru mine este o terapie dar și un mod de a comunica cu ceilalți și să nu uităm că la început a fost... Cuvîntul, adică Logosul.

Să lăsăm restul întrebărilor și al grijilor pentru... mâine.

Interviu realizat de
Alina Lupșe

10491

claudian cosoi

Deosebit de puternic

Unul dintre giganți
avea obiceiul să provoace la luptă
toți călătorii.

După ce îi biruia și îi onora
împodobește cu pielea lor
templul tatălui său Poseidon.

Iată-l gol, fără adăpost
nimic n-a avut
și sărmanul a pierdut și
tot acel nimic.

Matroanele nedichisite
umblă despletite
amână procesele
alergând care de care
din toate părțile

în oraș se zugrăvește o mănăstire
statuile turnate în bronz
coboară de pe soclu

pășesc pe străzile care poartă numele
lor
se opresc la o pizza
la băcănia din colț
își cumpără memoria
un nasture pentru cămașa de noapte.

Țierul plugului

Oamenii culegeau fructe de arbuști
și fragi de munte
coarne și mure agățate de mărăcinișuri
ghinde ce cădeau din arborele rotat.
Pământul însuși
nesilit de nimeni, neatins de greblă
nerănit de fierul plugului
a inventat arte și meșteșuguri.
Era veșnică primăvară
și zefirii liniștiți dezmierdau
cu adieri călduțe
florile răsărite.

După apariția Cometei

Un loc larg ocupă durerile și
suferințele
cruzimea până în lacrimi

ordonă să fi răstignit un sclav
până acolo unde
au tășnit din pământ izvoare
abundente
peste oameni s-au surpat case.
Și împăratul care se afla în Antiochia
a scăpat cu viață
fugind din casă pe fereastră.

Atacând privilegiile

Mai îndrăzneț decât fratele său
asigura cavalerilor arenda impozitelor
până când a poruncit sclavului său
să-l omoare.

Din vânzarea grâului la preț redus
se construia legea ca un strigăt
în fața altarului
nici o încredere pe fruntea lor
mult le place să tacă
după exemplul elevilor lui Pitagora
din Samos.
Toți pe buze având virtute
iar în ei monedă calpă.

Tanti Dorina

Tanti Dorina
vorbea francezește
impecabil
deși era profesoară de istorie.
Conversam, discutam.
erudit.

A murit singură
cum a și trăit:
de la - la + ∞!

Nea Petrică

Vecinul, nea Petrică,
deși nu auzea deloc
era un tâmplar
ce tăia lemnul la fix
și clar.
Fuma. Ne împrumutam
de țigări unul de
la altul.
L-a luat și pe el
Înaltul!

Tanti Tina și nenea Pintilie

Era așa pudică!
Nu reușea nici să
șoptească un cuvânt.
Ca și soțul ei,
nea Pintilie.

daniel pișcu

Amândoi erau o religie.
Îmi amintesc de el,
la spital, la Iași, după
operație. Îmi amintesc
de ea bolnavă - în starea de
grație. Grația,
Ave Maria! Grația!
Că i-am cunoscut!

Fina Măriuța și finul Mircea

Fina Măriuța
bonomă și pricepută
facea colacii
și „pomișorul“ la morți.
Finul Mircea, soțul
ei era un vizor - domnitor
în pervazul ferestrei
de unde vedea toți trecătorii...
Trecători au fost și ei.

IRONIA LINGVISTICĂ

de MARIANA PLOAE-HANGANU

Limba română, ca și alte limbi, a fost supusă diverselor influențe culturale și implicit, lingvistice. Rezultatul firesc al acestor influențe a fost împrumutul lexical reprezentat în cantități diferite, în epoci diferite și din surse diferite. Și totuși sarta cuvintelor împrumutate nu a fost aceeași: unele se regăsesc și astăzi în limbă, ele continuând să desemneze realități, acțiuni, noțiuni abstracte fără de care nu ne putem imagina comunicarea noastră cotidiană, altele și-au restrâns folosirea la una sau mai multe regiuni, mai mult sau mai puțin întinse, altele au ieșit din uz, la ele făcându-se apel doar atunci când, imaginând epoci trecute, se dorește "respectarea culorii locale", în fine, altele au fost simțite încă de la început "de prisos". Ironia vorbitorilor s-a îndreptat asupra unei bune părți a împrumuturilor nejustificate în limbă. Vom aminti deocamdată destinația celorva împrumuturi lexicale slavo-grecești și turcești.

Statul împrumuturilor lexicale mai vechi, din bizantină este diferit de grecismele din epoca fanariotă intrate în limbă începând cu secolul al XVIII-lea. Astfel cuvinte ca: **părăsire, pedepsire, sosire** contrastează cu ingrediente superficiale, de asemenea, formate cu sufixul **-sire**, de tipul **catadicsire, metahirisire, plioforisire** care au fost frecvente în epoca fanariotă și chiar mai târziu, între vorbitorii păturilor avute ale societății de atunci, dar pe care bunul simț popular al vorbitorilor de rând le-a eliminat sau le-a păstrat sub rezerva folosirii lor cu o conotație ironică. Cuvinte cum ar fi: **cositor, drum, horă, noimă, teme** provenite din neogreacă, direct sau prin intermediari slavi, sunt adânc înrădăcinate în limbă, dovedesc a fi împrumuturi lexicale vechi și se deosebesc fundamental de cele introduse în epoca fanariotilor a căror circulație în limbă devine din ce în ce mai restrânsă și „sunt fatal menite a succomba sub povara ironiei populare”, cum spunea un binecunoscut lingvist. Așa sunt: **apelisit, chir, chiverniseală, ifos, ipochimen, parapon, preocupseală, sindrafiie** etc. Literatura umoristică folosește din plin astfel de cuvinte care-i servesc scopurilor ei de caracterizare.

Dar dacă în cadrul împrumuturilor lexicale slavo-grecești ironia se manifestă parțial, ea cuprinde aproape întregul contingent al împrumuturilor lexicale turcești. Există fără îndoială cuvinte, puține la număr, care scapă de o asemenea perspectivă și aproape că pentru vorbitori, ele nu mai fac legătura cu sursa de împrumut. Astfel, **notă, teriu, ilic, suman** sunt, de asemenea, cuvinte turcești tot așa cum **haină, cojuc, căciulă** sunt cuvinte slave și pe care le folosim într-un stil neutru și azi în comunicare. Dar cuvinte ca: **aferim, afir, habalâc, berechet, fadul, habar, hal, halal, naz, renghi, zeflemea, etc.** sunt toate impregnate de o doză mai mare sau mai mică de ironie optimistă. O serie de termeni, inițial termeni juridici, au „degenerat” semantic: astfel, **hazaconie, șugubăș, zglobiu** au evoluat semantic de la sensurile „fără de lege”, „criminal” către cele de „glumă”, „poznă” și respectiv „glumeț”, „poznaș”. Numele glumei de Aghiuță dat diavolului a însemnat inițial „sfântuleț”; tot așa, **mândric** însemna în limba veche „înțelepciune”, mișel „sărac”, nemernic „străin”.

În vechia concepție ortodoxă strămoșească tot ceea ce nu era autohton era socotit eretic: așa se explică de ce un cuvânt ca **litfa** care vine de la **litfan** adică „locuitor din Litfa (actuala Lituania) a însemnat „păgân”. Cuvântul a fost aplicat mai întâi popoarelor catolice în luptă cu românii, în special polonezii și ungurii; tot așa **venetic**, care însemna inițial „locuitor al Veneției”, a ajuns să desemneze „orice fel de străin”.

Multe cuvinte slavone din sfera religioasă și-au schimbat sensul ca urmare a alterării lor formale și de folosire. Astfel recitarea monotonă a cântărilor de rugăciuni se numește, într-o exprimare populară, **blasgonie**, formă trunchiată a cuvântului **blagoslovenie** care însemna în limba veche „binecuvântare”. La fel, verbul a **blagodari** cu înțelesul „a mulțumi”, a aduce mulțumiri Domnului” s-a modificat în a **blagodori**, adică „a vorbi mult, încurcat și peînțeles”.

Exemplele pot continua. Ele aduc nu numai cazuri izolate de schimbări semantice, dar pot sugera curente de opinie, atitudini caracteristice anumitor epoci. Despre împrumuturile din perioadele mai recente și despre schimbările lor semantice, într-o rubrică viitoare.

CONCERT FILARMONIC

de SILVIAN GEORGESCU

Printre formațiile profesioniste care s-au impus în viața noastră muzicală, prin concerte de înalt nivel artistic, Orchestra de Cameră „Philharmonia” a Centrului de Cultură „Tinerimea Română” și-a dobândit importante merite și o apreciabilă popularitate.

Înființată în 1983, din inițiativa violonistului și dirijorului Nicolae Iliescu, această formație, alcătuită din instrumentiști de elită, a reușit importante succese în concerte date atât în țară cât și peste hotare (Turcia, Grecia, Austria, Germania). Lucrări celebre din epocile barocului și clasicismului (din repertoriul universal, ca și din muzica românească) au fost apreciate de public și admirabil comentate de critica de specialitate. Ele alcătuiesc în principal repertoriul de bază al acestui colectiv de artiști, dăruiri cu pasiune actului interpretativ. Pe aceste coordonate s-a înscris și recentul concert dat de formație pe scena „Mihail Jora” a Societății Române de Radiodifuziune, întregul program fiind consacrat muzicii românești.

În deschidere Orchestra „Philharmonia”, sub conducerea dirijorului ei Nicolae Iliescu, a oferit publicului, în primă audiție absolută, **Piesă polifonică** de George Enescu, compusă, la vârsta de 15 ani, pe când era student la Conservatorul Național de Muzică din Paris, lucrare premiată la concursul de fugă, organizat de această renumită instituție. În versiunea ei actuală, instrumentală pentru orchestră de cameră, ea a fost transcrisă de apreciatul nostru compozitor Theodor Grigoriu. Inițial, manuscrisul enescian a fost descoperit de muzicologul Vasile Tomescu într-o antologie de piese de școală aparținând și altor personalități ale muzicii secolului al XX-lea, pagini valoroase aflate în **Bibliothèque Nationale** din Paris. **Piesă polifonică** reprezintă o dovadă convingătoare că această muzică, mai ales în desfășurare polifonică, se impune ca o stare, ci ca o acțiune, o formă de relevare a tot ce este cu adevărat nobil și sublim în gândirea și sensibilitatea umană.

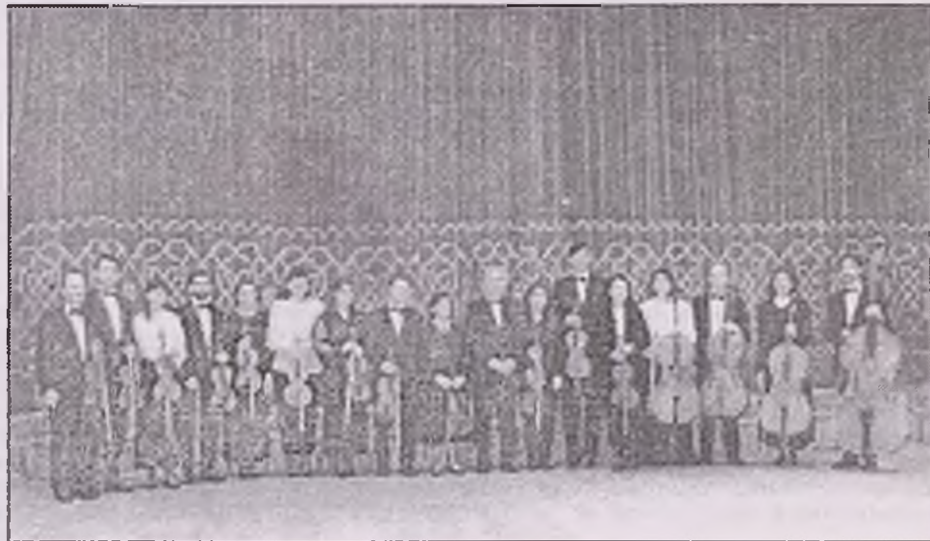
În continuarea programului am auzit, în primă audiție, **Muzica op. 10, pentru orchestră de coarde** (versiune orchestrală de Theodor Grigoriu),

transcriere a **Cvartetului op. 10**, pentru instrumente de coarde de Ionel Perlea, lucrare distinsă cu premiul „Enescu” în 1926, „Ein heiteres Quartett”. Lucrare de tinerețe a renumitului nostru dirijor și compozitor dovedește o evidentă maturitate pe plan melodico-armonic, polifonic și formal, dar și al scriiturii instrumentale.

Piesa următoare, **Melodie înfinită**, 1969, de Theodor Grigoriu, dedicată de compozitor „marilor umbre” de la Bayreuth: Wagner și Liszt este o miniatură evocativă, un studiu de stil (cum o caracterizează însuși compozitorul), o desfășurare polifonică, cu sunete imanente ale unor profiluri melodice ce s-au scos în relief, sentimentul unei necontenite căutări. În decursul desfășurării muzicale întâlnim ecourile unor teme autentice din Wagner (**Siegfried-Idyll**) și Liszt (**Faust-Symphonie**), ce ar trebui intonate, paradoxal, senza expresione, ca venind dintr-o altă lume - precizează autorul.

Concertul s-a încheiat cu o altă primă audiție, **Esercizio per archi**, de compatriotul nostru Marcel Mihalovici al cărui centenar al nașterii sale a fost sărbătorit festiv, în încheierea anului trecut, la București. Membru de onoare a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România, stabilit, cu mulți ani în urmă, în capitala Franței, Marcel Mihalovici, prieten bun al lui George Enescu, nu a uitat niciodată că a aparținut întotdeauna țării sale natale. Claude Rostand, căruia i-a dedicat această creație, definea arta lui Mihalovici „Tradiție fără academism, înnoire fără arbitrar”. **Esercizio per archi** reprezintă experiența școlii vieneze moderne, față de arta franceză caracterizată prin limpezimea gândirii, distincție și rafinament stilistic. Episoade agitate ale discursului muzical, alterează cu altele lente, de un lirism interiorizat, ce captivează prin acest joc al contrastelor.

Orchestra „Philharmonia”, sub conducerea dirijorului ei, Nicolae Iliescu, muzician de mare sensibilitate, a știut să reliefeze, cu o mare subtilitate conținutul emoțional al fiecărei creații în parte. Cu o gestică sugestivă, expresivă el a dozat cu finețe planurile sonore realizând momente de autentice trăiri artistice.

ORDONAREA MĂRTURISIRII

de LUCIA NEGOIȚĂ

Distinsă anglistă, traducătoare plină de răvnă și înzestrare, autoare a unui roman straniu, de factură specială, **Prizonieră în oglindă**, realizatoare, a unei antologii apărute în America despre cenzură în anii dictaturii din România - document prețios, insuficient comentat în presa noastră, Lidia Vianu revine pe piața literară după volumul *1, 2, 3 - 1997*, apărut la editura Integral, cu un rafinat volum de poeme în proză, **Moderato 7**, apariție a Editurii Orient-Occident.

O întrebare se pune ori de câte ori întâlnim un *curriculum vitae* atât de variat, de colorat: Ce resorturi însușete dorința de confesiune prin poezie? Cum apare, eliberată de constrângeri, persoana întâi, cea care mărturisește, cea care se mărturisește?

Este cred, înainte de toate, un moment fast în biografia literară a Lidiei Vianu... Resortul principal stă în preaplinul sufletese, ca rezultat al unor acumulări care susțin acea stare ineluctabilă de poezie, plină de puritate și de intensitate, „Am visat că mă pregăteam să scriu iar chiar trăiam ce imaginam/ alesesem o zi de iarnă mă bucuram că las zăpada să se aștearnă/ uitasem că urăsc frigul înolam cu tine în alb făceam bulgări calzi/ îi așvârleam îi păstram lugeam printre brazi rădeam fără undă de plâns” sau „eram o uriașă coală de hârtie făcui zmeu nu voiam să zbor/ încercam să cobor cât mai adânc în zăpadă nu era decor era adevărată/ nu mă hotăram să arunc bulgărele în

tine îmi erau așteptările pline/ nu voiam să te lovesc să mă feresc nici în joacă mi-era spaima opacă/ dormeam în somnul tău cu neputință mai aproape nimic nu putea să ne scape” (Întî fug gândurile spre tine, în volumul *1, 2, 3*). Scrișul capătă astfel sensul lui primordial, salvator, compensator, ea în cazul marilor poete îndrăgostite, din toate timpurile: „E Pastele catolic dar revenirea ta era doar de Crăciun/ it was too good to last până la înviere/ te-ai mulțumit cu o naștere copilul care nu e/ ai suprimat restul istoriei te-ai ascuns ai plecat/ mă întreb dacă îți trec ușor zilele ești împăcat” (What Freudian slip).

Se cuvine a aminti că Lidia Vianu este în același timp și autoarea monografiei: T.S. Eliot - **An Author for All Seasons** și că poeta a semnat un cuprinzător studiu despre poezia engleză a secolului XX. Ei bine, în poezia Lidiei Vianu nu ghicim tirania „modelului ilustru”. Poeta nu cade în zona de influență a poezilor traduși sau comentați, deși, cu siguranță, aceștia au exercitat o anume firească forță de seducție.

Practic, neîncadrabile în curente, stiluri, generații literare, poemele de acum ale Lidiei Vianu, din **Moderato 7**, nu fac trimiteri nici la poezia generației '60 (subjugată metafizei, lărată de muzică, adesea), nici la poezia generației '70 (atinsă de fiorul existențial sau „înșelată de real”), nici la poezia generației '80, care renunță definitiv

la exaltarea livrescului sau la „consensul esopic”, și coboară la „omul comun”. Fapt evident, Lidia Vianu, „liniță de hârtie prelungită te cere transcrișă bucurie proscrisă”, nu scrie „cu program”. Poemul trăiește prin întreg, nu prin fragmentul decupat, „Iști iar străinul pribeg colindându-neștiut meleag te gândește/ scrișul e dar dumezeiesc umple golul din închipuire cu iubire/ bine faci că taci n-ai ști să răspund demult trebuia să mă ascund/ am brăzdat de la un cap la altul amintirea am din tine privirea/ ochii străpungând cartea abia sosită indiferență seacă ispită/ pe bancă lângă mare poemele imaginare se împărtășesc prind culoare” (Trăim amândoi atemporal și aspatial).

În astfel de poeme în proză bogate revărsându-se în pagină de febrilitate unei condei care nu poate fi oprit, fluxul memoriei afective este cel ce ordonează mărturisirea. Poemul nu inventează, nu-și arată luciul tăios, nu îngheață, nu provoacă. Poezia își ajunge siesi, fără complexe și „prelucrări” inutile. În chiar clipa scrierii ei se consumă trăirea intensă, devoratoare, totală.

Sentimentul religios caută răspuns în idealul iubirii, mereu neatins, totdeauna visat în poeme. Succesiunea stărilor are momente de intensitate sau de curgere blândă egală. O lege secretă a ureușului și coborâșului intră în structura neregizată a poemului.

Lidia Vianu scrie la sfârșitul acestui mileniu - fără încrâncenare, fără coșmare și traume. Poezia este pentru ea un mod de a trăi intens și irepetabil, ea în scrisorile Marianei Alcofodrado. O nevoie de curcior la lărmăului visului, acolo unde cele ce nu s-au întâmplat își trăiesc viața adevărată. Dincolo și, poate, dincoace de barierele acestei lumi, așa cum o visează „scriind-o” de la începuturi, marii îndrăgostiți.

IUBIREA „CU POEZIA” • DOUĂ POETE

de ADRIAN DINU RACHIERU

Nu răspundem chemării la embargo pe care, înflăcărat și argumentat, o lansă recent Horia Gârbea chiar în paginile **Luceafărului**. Da, poezia e inflaționară, ne sufocă „locurile comune factorate aberant”, boala autorlăcului a atins nivelul epidemic. Sigur că Mihai Ursachi avea dreptate: în Căderea poeziei, o seducătoare tabletă găzduită în Convorbiri, el ne asigură că afirmația (care gădilă orgoliul neamului) după care „poezia trebuie făcută de toți” e o propoziție mincinoasă. Nu putem să nu-i dăm dreptate. Dar năvala la poezie e un fenomen vizibil cu ochiul liber și, în absența criticilor din prima linie (nici, nu neapărat în sens valoric), oficiind pentru a drena haoticul șuvoi editorial, pentru a ordona și a ierarhiza, firește, sub pecetea relativului, valorile în pre-facere, riscăm ca peisajul literar să se aplatizeze. Setea de nivelare frisoncă pe mulți. Or, impulsul democratizării nu anulează axiologicul și nivelarea, stimulând paranoid atâtea energii postdecembriste, nu poate fi scopul literaturii. Încă, doar veghea criticilor, citind astenizant și rostindu-se răspicat, mai poate tempera această sete de afirmare într-o vreme în care, voinicește, toată lumea scrie. Ne iluzionăm oare? Din ferice, apar și multe cărți care merită un popas.

Când întâlnirea cu poezia are loc, bucuria lecturii e răsplătită. Și ne propunem, în continuare, să consenim astfel de întâlniri și să vă facem părtași la bucuria invocată, discutând - fugitiv - două recente apariții editoriale.

1. Deși o „birjă melancolică” o poartă înspre noi, Indira Spătaru invocă, mai degrabă, „viscolul venelor” și încredințază paginii o poezie fierbinte; adică erupțiile unui temperament, avertizându-ne că „nerăbdarea / elocotește în mine”. Poemele adunate în volumul (chiar așa batezat) seos la Ed. Cronica, în 1995, propuneau, indiscutabil, o poezie. Recidivând acum, autoarea oferă o curioasă formulă hibridă, împreunând un lirism desfișurat în decor cavernos, sub un sărut ihanatic ori, dimpotrivă, sub soarele frenetic cu o proză indisciplinată, convulsională și centrifugă, mereu grăbită, dizolvându-se într-un fragmentarism care vrea să se smulgă din

„măștiina amuziei”. Evident, Indira Spătaru n-are răbdare: ea reinvie, în rafale scurte, o lume și pune în mișcare un vârtej aiuritor, caleidoscopic, aspirând spre „înălțimile zoioase”. Departe de rampele publicitare, ea caută - înfrigurată - un țarm; în poșida tablourilor vivante, ușor decolorate sub pecetea livrescului, poeta hoinărește „de mână cu moartea” și, captivă în „cavoul cerului”, visează la triumful tăcerii.

Într-o vreme nepoetică, în care - curios - osârduia lirică a nației dă în clopot, Indira Spătaru nu este doar un nume care bate la porțile gloriei. Poetă autentică, ieșeanca exilată la Mirecești „scrie cu sângele”, dar exploziile sale, observăm, sunt domolite de gândul cernit. Altfel spus, indecisă, ea pare a se opri la jumătatea drumului. Cu o poezie nămolosă încă, din care crește „un mesaj încețoșat”, adulmecă linpezimea și speră la „un zbor de liniște”, răstignind cuvântul. Se contemplă, cu un ușor răsărit, în propria-i postumitate și așteaptă (cum allam dintr-un Epitaf) ca „sângele paginii” să se usuce, trecând în „jurnale de iarbă”. „Seva stiloului” ar putea alimenta - bănuim noi - o scriitură postmodernă, obsedată de textență. Din ferice, Indira Spătaru nu este prizoniera rețetelor; depozitia sa e febrilă, albitura paginii conservă temperatura erotică, biografic - sub „ploaia destrăbălată” - un temperament care se „iubește cu poezia”, dându-i postumitate, orgiastic, în zarea rătăcitului ihanatic. Dacă își va limpezi intențiile și va înțelege că, lăsate la dospit, manuscrisele pot „crește”, poeta va deveni un nume. Iată credința mea, așternută aici cu o bucurie curată, provocată, spunem, de întâlnirea cu aceste „miruite” pagini.

2. Cu Fața a Pstant (Ed. Helicon, 1998), apărută în prestigioasă și, vai, denivelată serie Liliput, Manolita Dragomir Filimonescu ne reamintește că franceza a fost și rămâne pentru

poeta din Timișoara o „limbă de afectivitate”. Precizarea o face, apăsât, și Margareta Gyuresik, semnând o doctă Prefață și propunând o analiză „microscopică” a textelor adunate - parcimonioasă în pomenitul volum. Fiindcă Manolita Dragomir Filimonescu e un caz. După câte știm, poeta trudește acum la tălmăcirea unei Antologii din Michel Benard. Dar ea a colecționat numeroase premii în Franța și, recent, chiar în Italia, la concursul Goccia di Luna. În poșida palmaresului, este aproape necunoscută acasă. Încă, semnând proaspăta plachetă vrem să credem că autoarea ne va oferi curând un volum reprezentativ și în românește! Chiar nerăsfățată în urbe, poeta și-a construit un destin literar și ne asigură ferm: „Sunt eu însumi / E riscul meu!” (Cu certitudinii). Nu intenționăm să schițăm aici un portret. Dar Manolita Dragomir Filimonescu, nedorind a se lamenta cultivând o poezie ținută „sub control”, ferită de furtuni afective ori descărcări pasionale și, în aceeași măsură, la distanță de ingineria lirică or rețetelor postmoderni e convinsă că „ne vine cuvântul / Din preaplinul sângelui”. E drept, sentimentul nu e trimis la egalul și nici proezia de ultimă oră nu e curată. Manolita Dragomir Filimonescu nu se aliniază poeteselor contaminate de un cinism gureș, glacial. Ea trăiește sub un „ce de spaimă”, suportă invazia frigului (întotdeauna venind „dinăuntru”) și tânjește după „lectia d liniște”, condamnând prefăcătorii noștri snobardă, cea de toate zilele. Să nu uităm că departe de a implora laboratorului aseptice, poet crede în experiența suferinței: „nu devine nimeni / Cuvânt peste noaptea pe care încă / Nu străbăut-o”. Și, desigur, nu se leapădă de cuvântul care va rodi, întrebându-se: „vă trăda sau vă răsă / Pe aripi răsturnate de pasări?” Noi suntem convinși că el va răsări, însoțindu-i creșterea, așteptăm, cum spuneam, cu un volum inteligent eroic, chiar în românește.

O TRADUCERE DIN OVIDIUS

Prin anii 1955-1956, am funcționat ca secretar științific al Societății de Științe Filologice și Istorie, fiind în același timp și redactor, alături de Alexandru Bistrițeanu și Gh. Bulgăr, al revistei *Limbă și literatură*. Printre colaborările cele mai prestigioase, trebuie citate și traducerea lui Pimen Constantinescu, acest traducător era pe atunci unul din cei mai avizați italieniști din România, dar mai funcționa ca profesor la Academia de Studii Comerciale din București - fiind pus în disponibilitate și făcând și câțiva ani de închisoare pentru vederile sale politice. Nu avea nici dreptul să-și semneze lucrările pe care ni le trimitea la redacție. Cu greu i-am putut obține dreptul de semnătură de la secția de resort a CC al PCR. Dar în aprobarea specială pe care ne-a dat-o acest for de cenzură supremă (era pe atunci, acolo, un tovarăș Păduraru care da asemenea aprobări), mi-a ordonat ca să-l publicăm pe acest „dușman” al orânduirii noastre politice numai ca traducător din literatura latină sau greacă sau, fiind italianist, să se ocupe de literatura italiană medievală.

În acest mod, profesorul Pimen Constantinescu a reintrat în circuitul literar curent. Nu l-am mai întâlnit pe Pimen decât prin scrisori. Nu mai știu ce a făcut în domeniul italianistelor lui manii. Spun manii pentru că acest om cu multă cultură universală, în tot ce făcea, se afla în centrul preocupărilor danteologice sau ovidiene; după câte am mai putut afla din presă, (într-un număr din ziarul sibian *Tribuna Sibiului*) și-a donat Facultății de Litere din orașul gotic în care trăia, în sfârșit, ca profesor universitar, după 1990 toate cărțile pe care le avea, peste 15 000 de volume deosebit de valoroase din punct de vedere umanistic. Iată ce declara Pimen, prietenul meu, pe nedrept uitat azi, redactorului Ion Ițu de la gazeta mai sus menționată:

„Este o bibliotecă de poet. Ea cuprinde istorie literară, critică și literatură propriu-zisă. Sunt cărți pe care le-am strâns în peste 50 de ani de activitate, din care 40 numai în folosul Sibiului. Se află, printre aceste cărți, aproximativ 1000 de traduceri, mai toate în versuri, din vreo șase limbi europene (italiană, franceză, latină, spaniolă, germană, rusă); vreo 20 de volume, manuale și cursuri universitare”. Urmează o enumerare de titluri de reviste care au apărut în Europa interbelică, unele foarte rare. Printre manuscrisele donate sunt menționabile foarte multe inedite chiar din opera lui G. Călinescu, cu care era bun prieten în tinerețe.

Traducerea din Ovidiu, pe care ne-a încredințat-o în calitate de colaborator și pentru care *Tov. Păduraru* nu i-a dat viză de apariție, din simplul motiv că e pornografică, face parte din ultima carte, nepublicată, a lui Ovidiu, cu titlul *Amores*. „Vedeți, mi-a spus *Tov. Păduraru*, că și anticii făceau selecție din punct de vedere moral!”

Prezentare de Emil Manu

Vizită nereușită

de Publius Ovidius Naso

Ori nu-i frumoasă fata, ori nu-i atrăgătoare -
Ori poate n-am dorit-o în visul meu adesea?

Și totuși am ținut-o degeaba lângă mine
Și-am stat cu o povară pe patul ei cel lenes;

Și n-am putut, eu dornic și fata pofticioasă,
Ca să-mi trezesc la viață prea obositul vintre.

M-a prins de gât voioasă în brațele-i de fildeș,
Mai albe ca zăpada Sitoniei mărețe;

M-a sărutat cu limba în lacoma mea limbă,
Mi-a lunecat sub coapsă sburdalnica ei coapsă,

Mi-a spus cuvinte scumpe, mi-a zis că-i sunt
stăpânul
Și toate-acle vorbe ce farmecă iubirea,

Și totuși amorita unealtă parcă fuse
Muțată în cucută, de n-a mai fost în stare.

Stătu ca trunchiul lenes, stătuie fără vlagă
Că ea nu știa dacă sunt trup sau sunt o umbră?

ce-o face-n bătrânețe - să zicem e-aș ajunge-o -
and însăși tinerețea-i lipsită de putere?

Mă rușinez de vârstă; că sunt bărbat și tânăr
Și-amica mea nu simte nici că-s bărbat, nici
tânăr!

Ea merse la vestala de la altarul Vestei
Ca sora castă care se duce de la frate.

Cândva de trei ori Libas, de trei ori dalba Pitho,
De două blonda Chie s-au bucurat de mine.

Împins de-a mea Corină, ea într-o scurtă noapte
De nouă ori, știu bine, i-am împlinit dorința.

Ori vreun venin tesalic să-mi moleșescă trupul
Fermecătură, ierburi să-mi păgubească dorul?

Sau numele în ceară mi-l puse-o vrăjitoare,
Și îmi înfipse acul drept în ficat, la mijloc?

Lovit de vrăji, belșugul, din câmp, stă iarbă
stearpă;
Sub vrajă, seacă apa cea vie din izvoare;

Cad strugurii din viță, cad ghindele din gârmiți
Cad fructele din arbori de nimeni scutate;

Ce-mpiedecă vrăjirea să nu-mi înnoaic nervii?
Se poate că de-necce n-am mai avut putere!

Unde mai pun rușinea ce mă scotea din pepeni:
Ea fu a doua vină a neputinței mele.

Și ce frumoasă față văzut-am și-alintat-am!
O-mbrățișam întocmai cum o-nconjoară bluza.

Ar fi putut și Pyllus să-ntinerească astfel!
Thithonus decât vârsta-i s-ar fi simțit mai tare!

Ea m-alinta pe mine: pe ea-n schimb nu
bărbatul
Ce jurăminte nouă, ce rugăciuni să-mi cuget?

Cred că chiar zeei cure și-au răs atât de mine,
S-or fi căit și dănșii de darul ce-mi făcură!

Doream să mă primească - și m-a primit
frumoasă;
Să-i dau săruturi - dat-am; să-i fiu alături - fost-
am

Dacă-mi fu orb norocul? Ce-i țara fără rege?
Eu am avut averea ca un avar, și-atâta.

Așa a ars de sete, stând între valuri Tântal,
Și-avea în juru-i mare ce punerea nu-l stinge!

Așa și soțul pleacă de la soția dulce,
Ca el să poată-ajunge curat în templul sacru.

Sau poate ea nu-mi dete săruturi arzătoare
Sau n-a făcut ea totul ca să mă-nflăcărez?

Dar ea cu mângâierea-i ar fi mișcat stejarii,
Și stânca neclintită, și diamantul tare!

Putea să miste orice brăbat, orice ființă:
Dar eu n-am fost ființă, n-am fost bărbat ca
lumea.

Ce dau urechii surde cântările lui Femiu?
Dar bietul orb Tamiras cum gustă el pictura?

Și câta bucurie în minte nu-mi făcusem!
Ce felurite dragosti în gând mi-nchipuisem!

Și totuși ce rușine, că membrele-mi statură
Ca moarte, lăncezându-n nesimțire ca tradafirii
veștezi!

Și-acum se scoală iute, și-s tari când nu-i
nevoie:
Acum ar vrea să lupte, să intre-n acțiune!

O josnica mea parte, să mori azi de rușine!
Fui înșelat amarnic de-nerederea în tine!

Mi-am înșelat iubita, m-ai dezarmat pe mine,
Ți-am suferit ocara spre marea mea rușine.

Prea buna mea iubită nici nu s-a dat în lături
S-o mângâie într-una cu mâna-i delicată;

Când vede că nu poate în nici un fel s-o scoale,
Că-și uită de mândrie și-n jos tot cade-mi zice:

- De ce ți-ai răs de mine? Ce te-a făcut, nebunc,
Să vii silit de nimeni să stai în pat cu mine?

Sau te-a vrăjtit vreo-una cu farmece din Eia,
Sau vii, sleit de vlagă, din brațe de la alta?

Sări din pat îndată, în bluza ei ușoară
Nepregetând să fugă din fața mea, desculță.

Și ca să n-află sclava că n-am putut nimica,
Și-aduse apă caldă, s-ascundă neputința-mi.

PROFESIONALISM FĂRĂ OSTENTATIE

de MARIA LAIU

Să pară desuetă opțiunea Teatrului Național din București pentru **Femeile savante**? Nicidecum! la gândiți-vă la suferința din ultima vreme a limbii române, împăiată cu tot soiul englezisme, franțuzisme... Este de *bonton* să ne selifosim vorbind păsărește. Vă mai aduceți aminte, desigur, cum *savantele* lui Molière cad în plasa unui poet impostor, cât de ușor se lasă seduse de versurile sale facile? Cu ce ar fi ele mai prejos decât împătimitelile de telenovele ale zilelor noastre? Și pe urmă, femeile acestea preocupate de arte, de știință, dar atât de preocupate încât sunt gata să-și căsătorească odraslele cu bărbați bătrâni, săraci lipiți, dar...cultivați nevoie mare, sunt ridicole, e drept, dar și înduioșătoare în dorința lor nestăvilită de cunoaștere. Cât despre inversarea atribuțiilor ce ar trebui să revină soților - cu bărbatul preocupat mai mult de gustul supei zilnice și cu femeia atrasă doar de învățătură - nu mi se pare, e adevărat, a mai fi atât de șocantă, acum, când tații pot să-și ia până și concediu pentru creșterea copilului, în timp ce mamele câștigă pâinea cea de toate zilele a întregii familii.

Spectacolul de la sala Amfiteatru a T.N.B. impresionază mai ales prin profesionalismul

cu care a fost realizat de către regizorul Lucian Giurchescu. Grija pentru detaliile comice, pentru cursivitatea acțiunii, pentru mijloacele folosite face ca reprezentarea să aibă ținută, să nu alunecă nici o clipă în facil sau vulgaritate. Costume frumoase (semnate: Dan Nemțeanu), cu elemente de epocă, unele de-a dreptul romantice, altele ușor caricaturale, sugestive; un decor simplu, funcțional (semnat: Puiu Antemir), conceput din câteva lăzi mari, probabil pline cu cărți, și câteva rafturi de bibliotecă; o muzică nu doar teribil de expresivă, dar și foarte modernă care susține acțiunea cu discreție, care potențează înțelesul unor replici sau face imperceptibilă trecerea de la o scenă la alta - concură la succesul acestei producții. (Trebuie remarcată interpretarea cu sensibilitate și emoție a muzicii compuse de Iosif Hețea - la saxofon și clarinet - de către actorul Marius Gălea). Dar greutatea reprezentăției stă mai ales pe umerii interpreților și dintru început se cuvine să remarcăm diferența de clasă dintre actorii mai vârstnici - reprezentanți ai unei școli de modă veche, școală în adevăratul înțeles al cuvântului! - și cei foarte tineri - talentați dar lipsiți de scilpire. Astfel, vom râde cu poftă de

feciorelnica apariție a Ioanei Bulcă (Bélise) - serafică, romanțioasă, plină de nuri - ea pare a uita că nu mai este atât de tânără! Ioana Bulcă nu este nici o clipă vulgară, nu se fandosește pentru a provoca ilaritate, nu-și dă ochii peste cap - joacă doar inocența unei vârste de mult pierdute. Sanda Toma (Philaminte) - mititică dar energică, voluntară chiar, atunci când e cazul, conduce *ostilitățile* ascendenii unui general pe câmpul de luptă. Rostește replicile nuanțat, accețiunând exact cuvintele care trebuie scoase în evidență, pentru a înviora atmosfera. Gesturile sale sunt elegante și expresive. Matei Alexandru (Chrysale) - bonom fără exagerare, încântă audiența cu mici șotii puse la cale nevastei (care în cea mai mare parte îl domină). Sebastian Papaiani (Trissotin) - mai cabotin decât ceilalți, dar nu supărător - interpretează cu haz rolul poetului lipsit de talent dar domie de succes și de parvenire. De partea cealaltă a *baricadei*, tinerii fac față cu decentă sarcinilor încredințate, dar nici unul nu are forța de a impresiona. Brândușa Mircea (Henriette) - frumoasă, sensibilă, încântă ochiul însă nu ni se agață de suflet. Ileana Olteanu (Armande) - fașneată, afectată cât trebuie - își construiește rolul corect, dar fără strălucire. Cât despre Armand Calotă (Clitandre) - mai bine nu ar fi fost distribuit.

Cu micile neîmpliniri - fie cauzate de un început cu un extratext cam lung, cam plicticos, care scade ritmul acțiunii, fie de interpretarea inegală a actorilor - **Femeile savante** constituie acel gen de spectacol pe care oricând îl poți da drept exemplu de profesionalism, o lecție de teatru oferită fără ostentație.

cinema

DE CE SĂ VISĂM LA ARIZONA?

de ILINCA GRĂDINARU

Emir Kusturica a avut o înfrigorantă premoniție a războiului în unul din ultimele sale filme, **Underground**. De altfel, sunt binecunoscute protestele sale în legătură cu evoluția evenimentelor din Iugoslavia, proteste care au ajuns până la autoimpunerea unei tăceri dureroase în plină efervescență artistică.

Acum, când televiziunile prezintă parcă, un lung șir de necrologuri, când asistăm la fenomenul unui război „în direct”, iată că undeva în actualitatea televizată a pătruns un „comunicat” personal, nu mai puțin fragil, contradictoriu și cu un mesaj la fel de ambiguu legat, însă, de firul unui destin: sensul fiecăruia în fluviul uriaș al menirii umanității. O problemă, într-adevăr, a momentului pe care îl trăim, când istoria ne cheamă iarăși să plătim un tribut sângeros în numele unui enigmatic imperativ.

Kusturica, precum și alți regizori din Europa de Est, dintre care celebru e cazul lui Milos Forman, a fost atras de industria cinematografului american. Dar **Arizona Dream** nu este rodul unei simple curiozități, ci, poate, o încercare a regizorului de a se izola de culoarea puternic națională a creațiilor sale și de a se exprima într-o formă mai general filmică și mai puțin tipică Emir Kusturica. Pretextul Americii a fost totodată și necesitatea

de a smulge omul din spațiul pestriț est-european, în care forma se dezvoltă malign și sensul său intim se ascunde în interiorul ei ca într-o uriașă cochilie cu arhitectură complexă. El l-a adus în spațiul standardizat al marilor orașe americane ca apoi să-l lanseze în inima pustului, în acea imensitate aridă a ținutului Arizona în care, atât de singuri, oamenii nu pot fi decât ei înșiși. Și, cu atât mai mult își trăiesc cu nostalgie propriile aspirații. Pentru că în acel spațiu deșertic nici un vis nu se realizează, iar iluzia împlinirii susține și inspiră vicțiile aproape fantastice ale celor trei personaje principale. Fantezia este singura evadare posibilă dintr-un spațiu linear, dar caracterul ireal al formelor sale îi imprimă un destin tragic. Este și soarta eroilor care descoperă, în mod surprinzător că, atunci când visele capătă substanță, își pierd valoarea simbolică. Intrând în banalitate, făcând imposibil exercițiul permanent al speranței, obiectul aspirațiilor personale devine chiar sacrificarea visului

nutrit. Pentru că această nostalgie sfâșietoare nu are nici un obiect real, ea este un sentiment în sine, care a străbătut secolele dezvoltând în om complexul pedepsei primordiale.

Tot ea o amintire a trecutului se insinuează și finalul. Aici se reia povestea din pregeneric a familiei de eschimoși căreia tatăl îi aduce hrana: un pește. Numai că se revine la un singur element cu valoare simbolică și religioasă: peștele. Se amintește o legendă: pe măsura ce peștii îmbătrânesc, cei doi ochi se alinază pe aceeași parte. Eroul se interesează asupra valorii pozitive sau negative a faptului. I se răspunde că nu e nici ceva bun, nici ceva rău, ci, pur și simplu, altfel. Și acest înțelept „altfel” este și concluzia filmului cu trimitere directă la gândirea primitivă pentru care misterul explică mai multe decât categoria. Și cu trimitere directă, acum, la o realitate, față de care autorul a protestat aducându-i cel mai mare sacrificiu. Dar, se pare că în fața unei istorii scrisă cu sânge, cuvântul nu mai poate fi un argument.

„Era, oare, altfel, pe vremea lui Ceaușescu? Și atunci existau cercuri literare de putere, dar acestea erau, politicește vorbind, clar orientate: unii erau aderenții la Puterea comunistă, făcându-i jocul, ceilalți încercau, într-o manieră mai directă ori mai vagă s-o combată. Acum, însă, cercurile literare de putere își dispută cu totul alteva: poziții în structurile de conducere, premii,

fără comentarii

delegații, sponsorizări, influență. Nu vreau să procedez precum struțul: oportunismul a luat o amploare programatică aproape. Morala este: te sprijină, dacă mă sprijini, și poate astfel te va sprijini și X, la rândul-i. „Mafii” literare există peste tot în lume și, totuși, acest fapt nu justifică oportunismul de la noi. Personal, văd astăzi în aproape orice luare de poziție literară un act interesat. Știu că independenți mai există încă și sper cu ei să reziste pe baricade. În ceea ce mă privește, însă, sunt deziluzionată și nu mai cred în obiectivitate. În rest, à bon entendeur, salut!”

(Ruxandra Cesereanu – *România Literară*)

replică ratată

Cred că anul acesta premiul Uniter pentru cea mai bună scenografie a fost atribuit mai mult în virtutea tradiției. În primul rând, dintre nominalizări a lipsit Petru - cu o scenografie rafinată, care a susținut exemplar spectacolul (ne referim la costumele parcă inspirate din lumea de griuri și arginturi a lui Watteau, la prelungirea energetică a scenei, creația, invenția de obiecte - le amintim aici pe cele pe care Petru se pregătește să le ia cu sine în Rusia).

Dar iată ce obiecții avem față de scenografia la **Richard al II-lea**, mergând de la elementele scenice la costume: îmbrăcarea scenei în catifea roșie, la începutul spectacolului, apare ca o trimitere simplistă laomeniul tragicului; la fel este ideea de a desfășura o cortină ca o miniatură (idee nu prea inspirată; citim o cronică sau participăm la un spectacol, proporțiile acestei tragedii sunt miniaturale?) sub ea se desfășoară personajele care, din punct de vedere „efect plastic”, arată bine - aceleași culori la costume ca la miniatură dar aceasta, ca stil, nu prea provine din spațiul și timpul piesei. Scenografia, de obicei, nu vizează efectul plastic gratuit; ea trebuie să dea o replică vizuală pe măsura textului.

Altă trimitere, de data asta desprinsă ca imagine și „action painting” din Jackson Pollock, este pânza pictată, care devine fundal, ce-și propune să impresioneze un anumit public.

Dar parcă impresia cea mai defavorabilă o creează costumele; pentru curteni, pestrițe, brodate, până la urmă prea caricate, iar în abăra lui Bolingbroke, negre, mantii gen aripi de liliec sau soldați care trimit la Războiul Stelelor.

Onorabile sunt costumele feminine ca și iniia de catifea purpurie care se transformă din iniie de demarcație în mantie ș.a.m.d. și care lujese bine jocul actorilor. Dar, în general, scenografia la **Richard al II-lea** nu dă o replică vizuală pe măsura textului și a interpretării.

(Luminița Butali)

Nu am de unde să știu care este bugetul televiziunii dar, cu siguranță, e mare de vreme ce își permite să țină timp de o săptămână o **anume crainică** la Los Angeles. Oricât ar zâmbi ea de frumos și din buze și din ochi, nu aduce nici pe departe cu opera lui Da Vinci, cu Mona Lisa. Cu asta vreau să spun că nu merita cheltuiala și, de altfel, sunt convins că prea mulți bani au curs pe gârlă pentru o mână de snobi și de admiratori ai crainicii noastre. Această pseudomona Lisa are și colege de serviciu, dar nu știu cum se face că numai ea nimereste ba la Cannes, ba la Veneția, ba la Paris, ba la Los Angeles, și numai la festivaluri - în timp ce colegii dumisale se află în zonele fierbinți ale planetei, unde riscă în fiecare moment să le cadă o rachetă în cap sau să calce pe o mină anti-persoană. Și în timp ce domnia sa își plimba trupul prin hotelurile din Los Angeles - hoteluri luxoase, îmi închipui, că doar reprezentativa noastră divă nu era să se cazeze la un internat de elevi - colegele ei rămase acasă, cenușăresele, ne transmiteau

știrea stupefiantă cum că o infirmieră, fiind trimisă la un laborator cu niște probe de sânge infestate cu sifilis, s-a urcat într-un autobuz aglomerat, fiolele s-au spart, iar microbii sifilisului s-au răspândit în tot autobuzul, murdăriind hainele călătorilor. Dar urechile admiratorilor și snobilor n-au interceptat știrea și deci nu aveau de ce să se întrebe din ce cauză spitalul respectiv nu dispunea măcar de un automobil de serviciu sau măcar de atâția bani cât să plătească un taxi ca să transporte blestematele alea de fiole. Cu banii cheltuiți de Mona Lisa și pe o transmisiune directă costisitoare, ar fi putut spitalul cu pricina să cumpere nu un singur automobil, ci chiar trei-patru, și-ar fi putut plăti medicamentele, consumul de electricitate etc. etc. Atâta pricepem și noi, că bugetul televiziunii și al sănătății sunt două capitole diferite. Dar de ce o instituție este păgubită în timp ce alta se răsfășă. La noi, ca la brazilieni: allora le ghiorăie masele dar dansează în draci samba.

(Corneliu Barborică)

— **salon în elveția** —

În perioada 14 - 18 aprilie 1999, a avut loc, în Elveția, la Geneva, o nouă ediție a Salonului Internațional de Carte și Presă.

După o pauză de trei ani, România reia tradiția participării la această manifestare, printr-o delegație a Ministerului Culturii și material editorial oferit de către 25 de edituri, în cadrul unui stand colectiv de 24 mp. cu editurile individualizate. În afara lansărilor de carte programate și a prezentărilor ultimelor apariții ale editurilor, interesul mass-media a fost provocat cu ajutorul unui bogat material publicitar, înfățișând viața culturală și realitățile României.

— ministrul de dramuri —

Ministrul Culturii, dl. ION CARAMITRU, s-a aflat în perioada 1-4 aprilie în Regatul Maroc, unde a efectuat o vizita la invitația omologului său, MOHAMED ACHAARI.

Au avut loc discuții privind stadiul actual al relațiilor culturale bilaterale și modalitățile de dezvoltare a acestora, în perspectiva negocierii noului program de colaborare culturală bilaterală.

O altă problemă abordată cu interes de ambele părți a fost inițierea unui program de acțiuni culturale comune la nivel zonal, precum și în cadrul mișcării francofone.

În perioada 5-8 aprilie, ministrul Culturii, dl. Ion Caramitru, s-a aflat în Italia, la Roma, unde a purtat o serie de convorbiri cu factori de răspundere de la Vatican cu privire la apropiata vizita în România a Sanctității Sale Papa Ioan Paul al II-lea.

Miercuri, 7 aprilie, ministrul Culturii a participat la manifestările prilejuite de deschiderea în sala Bramante de la biserica Santa Maria del Popolo a unei excepționale expoziții de pictură și sculptură contemporană românească intitulată **SACRUL ÎN ARTA CONTEMPORANĂ ROMÂNEASCĂ - UN BIZANȚ LATIN**.

Sculptură de
Marian Sava
(Belgia)

CONTRARITMUL

Jerome Bishop, compozitor și trompetist, nu mai călcase până acum într-un ospiciu. E adevărat, existau momente în care îl cam batea gândul că, odată și odată, s-ar putea trezi într-unul, ca pacient, desigur (cine era scutit?), dar niciodată nu-i trecuse prin minte că s-ar putea afla vreodată acolo în calitate de consultant într-o problemă de alienare mintală. Consultant.

Sedea acolo, în anul 2001, reprezentant al unei omeniri aflate într-o formă îngrozitoare dar (după unii) zbatându-se să scape de ea - apoi se ridică la apariția unei femei între două vârste. Privindu-i părul ce începea să încăruntese, Bishop deveni brusc conștient, și recunoșcător, de propriul său păr, încă mare și des, de un negru uniform.

- Domnul Bishop? întrebă femeia.

- Ultima oară așa mi se spunea.

- Doctorița Cray, zise femeia, întinzându-i mâna. Vă rog să mă unnați.

Bishop dădu mâna cu ea și o unna. Pe coridor încercă să scape de imaginea uniformelor bej, posomorâte, purtate de toți cei pe lângă care trecea.

Doctorița Cray își duse degetul la buze și-i făcu semn să ia loc într-un fotoliu. Apăsă pe un buton și luminile se stinseră, făcând să apară brusc o fereastră luminată din spate. Prin fereastră Bishop văzu o femeie așezată în ceva ce aducea a fotoliu dentar, inclinat pe spate. Din cap îi creștea o adevărată pădure de sârme flexibile, un fascicul îngust de lumină, abia perceptibil, trecea de la un capăt la altul în spatele ei, iar o fașie de hârtie, pareă mai puțin îngustă, se derula într-o mișcare ascendentă... Lumina se aprinse din nou; priveliștea dispăru.

- Știți ce facem noi acolo? întrebă doctorița Cray.

- Înregistrați curenții cerebrali? E doar o presupunere.

- Bună presupunere. Într-adevăr, așa e. Este o înregistrare laser. Știți cum se realizează?

- Muzica mea a fost înregistrată prin laser, răspuse Bishop, așezându-se picior peste picior, dar asta nu înseamnă că știu cum se realizează. Inginerii cunosc toate amănuntele... uitați ce e, doamna doctor, dacă dumneavoastră credeți că eu sunt specialist în lasere, vă înșelați amarnic.

- Nu, nu cred așa ceva, se grăbi să spună doctorița Cray. Dumneavoastră vă aflați aici pentru altceva ... Să vă explic. Noi putem modifica raza laser într-un mod extrem de rafinat; mult mai rapid și mai precis decât putem modifica un curent electric sau chiar un fascicul de electroni. Aceasta înseamnă că un curent cerebral foarte complex poate fi înregistrat mult mai în detaliu decât s-a imaginat vreodată. Putem realiza o înregistrare cu un fascicul de raze laser de ordinul micronilor, apoi putem izola un curent pe care îl studiem la microscop, obținând astfel detalii

foarte exacte, invizibile cu ochiul liber și imposibil de dobândit prin altă metodă.

- Dacă pentru asta vreți să mă consultați, tot ce vă pot spune este că nu merită să vă osteniți. Numai și numai prin ascultare puteți detecta toate detaliile alea. Dacă micșorați prea mult raza laser, realizați, într-adevăr, o performanță tehnică, dar nu obțineți și efectul scontat. De fapt, unii spun că se obține un fel de zumzet, care începe să acopere muzica. Eu unul nu-l aud, dar vă asigur că, dacă vreți să obțineți ceva ca lumea, nu trebuie să îngustați raza laser de tot... Firește, poate că în cazul curenților cerebrali situația e alta, dar ceea ce v-am spus eu e tot ce vă pot spune, așa că acum am să plec și vă asigur că nu-mi datorati nimic în afară de banii de taxi.

Bishop dădu să se ridice în picioare dar doctorița Cray scutură energie din cap.

- Vă rog, rămâneți pe loc, domnule Bishop. Înregistrarea curenților cerebrali e, totuși, altceva. Aici e nevoie de toate detaliile pe care le putem obține. Până acum, tot ce am obținut de pe urma curenților cerebrali sunt doar efectele minuseule, suprapuse, a zece miliarde de celule, un fel de medic aproximativă care estompează toate efectele, în afară de cele generale.

- Ca și cum ai asculta zece miliarde de pian interpretând fiecare o altă melodie la o depărtare de o sută de mile?

- Exact.

- Și tot ce obțineți sunt numai zgomote?

- Nu chiar. Obținem, totuși, niște informații - despre epilepsie, de pildă. Cu înregistrarea laser însă ajungem la cele mai mici detalii; începem să auzim separat melodiile interpretate de pianele acelea; începem să ne dăm seama cam care pian ar putea fi dezacordate.

- Puteți spune, așadar, de ce și-a pierdut mintile o anumită persoană? întrebă Bishop, înălțând din sprâncene.

- Într-un anumit fel, da. Priviți.

Într-un alt colț al încăperii prinse viață un ecran pe care pălpăia o dungă de lumină foarte îngustă.

- Vedeti, domnule Bishop?

Doctorița Cray apăsă pe butonul unui indicator și pe dunga de lumină începu să pulseze un punct roșu. Dunga porni să se deplaseze de-a lungul ecranului, fiind întreruptă, la intervale regulate, de din ce în ce mai multe puncte roșii.

- Aceasta este o microfotografie. Micile discontinuități roșii nu sunt vizibile cu ochiul liber și nu ar deveni vizibile cu nici un diapozitiv de înregistrare mai puțin sofisticat decât laserul. Ele apar numai atunci când pacientul se află într-o stare de depresie nervoasă. Cu cât semnele sunt mai pronunțate, cu atât depresia este mai profundă.

Bishop cugetă un timp la cele spuse de doctorița Cray. Apoi întrebă:

- Și asta vă ajută cu ceva? Până acum asta nu înseamnă decât că, după impulsurile alea, puteți deduce că este vorba de o depresie nervoasă, lucru pe care îl puteți foarte ușor afla ascultând ce spune pacientul.

- Întocmai, numai că detaliile sunt de mare ajutor. De pildă, putem transforma curenții cerebrali în unde luminoase ușor pulsatorii, mai mult, în undele sonore echivalente. Folosim același sistem laser utilizat în înregistrarea muzicii dumneavoastră. Obținem un fel de bătăit muzical difuz ce corespunde, evident, pulsației luminoase. Aș vrea să-l ascultați la casă.

- Vă referiți la muzica provenită de la persoana aceea deprimată al cărei creier a produs dunga de pe ecran?

- Întocmai, și fiindcă noi n-o putem amplifica prea mult fără a pierde detaliile, v-aș ruga s-o ascultați la casă.

- Și să urmărească și lumina?

- Numai dacă vreți. Puteți închide ochii.

O parte din undele luminoase vă vor străbate pleoapele și vă vor afecta creierul. Bishop închise ochii. Dincolo de bătăitul continuu desluși tânguirea abia perceptibilă a unui ritm foarte complicat, un ritm trist ce ducea cu el toate neezările unei lumi bătrâne și obosite. Ascultă, vag conștient de lumina difuză ce-i atingea, pălpăind, pleoapele ... Apoi își simți cămașa zgâlțâită cu putere.

- Domnule Bishop ... domnule Bishop ... Bishop inspiră adânc.

- Mulțumesc! îngăimă el, ușor înflorat.

M-a tulburat și pe mine, dar pareă tot as fi ascultat...

- Ați ascultat depresiunea curenților cerebrali și aceasta v-a afectat. V-a forțat propria configurație a curenților cerebrali să țină măsura. Nu-i așa că v-ați simțit deprimat?

- De la început și până la sfârșit.

- Ei bine, dacă am putea localiza porțiunea afectată de depresiunea nervoasă sau de orice altă anomalie mentală, dacă am putea s-o îndepărtăm, dacă am putea interpreta restul curentului cerebral, configurația curenților cerebrali ai pacientului ar putea fi adusă la forma inițială.

- Pentru cât timp?

- Pentru câțiva timp după ce tratamentul a fost stopat. Pentru câțiva timp, dar nu foarte mult. Câteva zile. O săptămână. Apoi pacientul trebuie să revină.

- Asta-i mai bine decât nimic.

- Și mai puțin decât destul. Omul se naște cu anumite gene, domnule Bishop, care dictează o anumită structură potențială creierului. Omul suferă anumite influențe ale mediului înconjurător. Acestea nu sunt ușor de neutralizat, de aceea aici, în instituția noastră noi ne străduim să găsim scheme de neutralizare mai eficiente și mai de durată... Ia dumneavoastră ne puteți ajuta, motiv pentru care v-am și invitat aici.

- Dar eu nu mă pricep deloc la așa ceva. N-am auzit în viața mea de înregistrare curenților cerebrali prin laser. Îmi pare rău, doamna doctor, dar nu vă pot ajuta cu nimic.

Doctorița Cray dădu semne de nervozitate. Își vârî mâinile în buzunarele halatului și spuse:

- Cu doar câteva minute în urmă

afirmat că laserul înregistrează mai multe detalii decât poate percepe urechea umană.

- Într-adevar. Și îmi susțin afirmația în continuare.

- Știu. Unul din colegii mei a citit un interviu cu dumneavoastră, în numărul din decembrie al revistei HIGH FIDELITY. Acolo făceați această afirmație. Ceea ce ne-a și atras atenția. Urechea nu poate percepe detaliul obținut prin laser, dar ochiul poate, înțelegeți dumneavoastră? Lumina pulsatorie e cea care redresează configurația curenților cerebrali, și nu sunetul difuz. Sunetul singur nu face nimic. Amplifică însă efectul atunci când acționează lumina.

- De asta nu vă puteți plânge.

- Dimpotrivă. Amplificarea nu este destul de bună. Variațiile ușoare, delicate, infinit de complexe, produse asupra sunetului de înregistrarea laser, se pierd la nivelul urechii. Prea multe distorsiuni estompează porțiunea care se redresează.

- Ce vă face să credeți că acolo se află o porțiune care se redresează?

- Fiindcă uneori, mai mult sau mai puțin din întâmplare, putem produce ceva ce pare că funcționează mai bine decât întregul curent cerebral, dar nu înțelegem de ce. Avem nevoie de un muzician. Poate de dumneavoastră... Dacă ascultați ambele seturi de curenți cerebrali, poate puteți descoperi, printr-intuiție fericită, un ritm care să corespundă mai bine setului normal decât celui anormal. Atunci acesta ar putea amplifica efectul luminii și îmbunătăți eficiența terapiei. Înțelegeți?

- Hei, făcu Bishop, alarmat, asta înseamnă o mare responsabilitate pentru mine. Când scriu muzica, doar mângâi urechea și fac mușchii să tresalte. Nu încerc să vindec un pier bolnav.

- Tot ceea ce vă cerem este să mângâiați urechea și să faceți mușchii să tresalte, dar în așa fel încât să corespundă muzicii firești a curenților cerebrali... Și vă asigur că nu trebuie să vă temeți de nici o responsabilitate, domnule Bishop. E foarte puțin probabil ca muzica dumneavoastră să pricinuiască vreun rău, dimpotrivă, ar putea face mult bine... Și veți fi recompensat, domnule Bishop, și în caz de succes, și în caz de eșec.

- Ei bine, am să încerc, deși nu promit nimic.

Bishop se întoarse peste doua zile. Doctorița Cray îl privi cu ochii mijii de oboselă.

- Ați găsit ceva?

- Am găsit ceva. S-ar putea să meargă.

- De unde știți?

- Nu știu. Simt numai... Uitați care-i treaba, am ascultat benzile pe care mi le-ați dat; muzica produsă de curenții cerebrali ai pacientului aflat în depresie nervoasă și muzica celor curenți cerebrali modificați de dumneavoastră. Aveți dreptate; fără lumina pulsatorie nu m-a afectat în nici un fel. Oricum, m-am scuzat-o pe cea de-a doua din prima ca să văd care e diferența.

- Aveți computer?

- Nu, un computer n-ar fi fost de nici un

ajutor. Mi-ar oferi prea multe date. Lei o configurație complicată de curenți cerebrali înregistrată prin laser din care scazi o altă configurație complicată de curenți cerebrali înregistrată prin laser și nu te alegi decât cu o configurație de curenți cerebrali înregistrată prin laser încă destul de complicată. Nu, am scuzat-o în minte, ca să văd ce fel de ritm rămâne... Ritmul anormal, de fapt, pe care trebuie să-l neutralizez printr-un contraritm.

- Cum de puteți scădea în minte?

- Nu știu. Beethoven cum de-a auzit Simfonia a IX-a înainte de a o așterne pe hârtie? Creierul este un computer destul de bun, nu credeți?

- Presupun că da. Și ati descoperit contraritmul?

- Așa cred. Îl am aici, înregistrat pe o bandă obișnuită, fiindcă nu are nevoie de nimic altceva. Sună cam așa: dididiDA - dididiDA - dididiDA - DADA didiDA - și așa mai departe. I-am adăugat și o melodie, pe care o puteți

- Dar nu în felul ăsta. Nu în felul ăsta. De data asta e altfel. Până acum, chiar dacă aveam impresia că mă simt bine, simțeam, totuși aceea groaznică depresiune în subconștient, gata să revină în clipa în care mă relaxam. Acum... pur și simplu a dispărut.

- Nu putem fi siguri că a dispărut pentru totdeauna. Vă voi programa din nou, să zicem peste două săptămâni, dar îmi veți telefona și înainte dacă se întâmplă ceva rău, da? Vi s-a părut ceva deosebit în tratament?

Femeia se gândi un moment.

- Nuu... Lumina aceea tremurătoare, poate. Asta poate că a fost ceva deosebit. Mai clară și mai pătrunzătoare parcă.

- Ați auzit ceva?

- De ce, trebuia să aud ceva?

Doctorița Cray se ridică în picioare.

- Ne-am înțeles, deci. Nu uitați să anunțați secretara de programare.

Femeia se opri la ușă, se întoarse și spuse:

- Ce fericire e să te simți fericit.

Apoi ieși.

- N-a auzit nimic, domnule Bishop, zise doctorița Cray. După părerea mea, contraritmul dumneavoastră a întârziat configurația normală a curenților cerebrali atât de firește încât sunetul, ca să

spunem așa, s-a pierdut în lumină... Sau poate că a mers cu adevărat... Domnule Bishop, ne veți mai acorda asistență și cu alte prilejuri? Vă vom recompensa după puterile noastre și, dacă se întâmplă să fie o terapie eficientă pentru bolile mentale, vom avea grijă să primiți toate onorurile cuvenite.

- Voi fi bucuros să vă ajut ori de câte ori va fi nevoie, doamnă doctor, dar nu va fi chiar atât de greu pe cât credeți dumneavoastră. Munca e deja terminată.

- Cum așa?

- Avem o sumedenie de muzicieni. Poate nu știau ei nimic despre curenții cerebrali, dar au făcut tot posibilul să compună melodiile și ritmurile care să-i ferească pe oameni, să-i facă să bată tactul cu piciorul, să le tresalte mușchii, să le aducă zâmbetul pe buze, să-i facă să lacrimizeze, să le facă inimile să bată cu putere. Melodiile acestea așteaptă. O dată ce-ai prins contraritmul, alegi și melodia potrivită.

- Asta ați făcut dumneavoastră?

- Sigur că da. Există altceva mai bun care să le scoată dintr-o stare depresivă decât un imn al regenerării? Asta e și menirea lor. Ritmul te scoate dintr-ale tale. Te înflăcărează. Poate că nu durează prea mult dar, dacă-l folosești ca să întârești configurația normală a curenților cerebrali, efectul lui binefăcător este indiscutabil.

- Un imn al regenerării? repeta doctorița Cray, făcând ochii mari.

- Întocmai. În cazul ăsta l-am folosit pe cel mai reușit dintre toate. l-am administrat pacientei dumneavoastră celebrul „When the Saints Go Marchin' In“.

Începu să-l fredoneze ușor, pocnind din degete în ritmu-i trepidant și, până la a treia măsură, doctorița Cray începu să bată tactul cu piciorul.

În românește de

Petru Iamandi

- Avem o sumedenie de muzicieni. Poate nu știau ei nimic despre curenții cerebrali, dar au făcut tot posibilul să compună melodiile și ritmurile care să-i ferească pe oameni, să-i facă să bată tactul cu piciorul, să le tresalte mușchii, să le aducă zâmbetul pe buze, să-i facă să lacrimizeze, să le facă inimile să bată cu putere. Melodiile acestea așteaptă. O dată ce-ai prins contraritmul, alegi și melodia potrivită.

transmite prin căști în timp ce pacientul urmărește lumina pulsatorie corespunzătoare configurației normale a curenților cerebrali. Dacă am găsit ce trebuie, contraritmul meu va înviora până și cel mai îndărâtnic curent cerebral.

- Sunteți sigur?

- Dacă aș fi sigur, n-ar mai trebui să-l încercați, nu?

Doctorița Cray rămase pe gânduri pentru o clipă.

- Am să chem aceeași pacientă. Dar aș vrea să fiți și dumneavoastră de față.

- Dacă doriți... Face parte din consultație, presupun.

- Nu veți putea sta în sala de tratament, sper că înțelegeți, aș vrea să rămâneți aici.

- Cum doriți.

Pacienta arăta roasă de grijă. Pleoapele îi atârnav grele, glasul îi era șoptit și vorbea nedeslușit.

Bishop privi în jur nepăsător, în vreme ce se așeza liniștit, neobservat, într-un colț al încăperii, gândind: Și dacă merge? De ce n-am însoți luminile curenților cerebrali cu acompaniamentul sonor adecvat pentru a combate ipohondria - pentru a spori energia - pentru a arăta dragostea? Nu numai pentru cei bolnavi, ci și pentru cei normali, care ar putea găsi un înlocuitor pentru toate înfrângerile suferite de pe urma alcoolului sau a drogurilor, în încercarea de a-și regla emoțiile - un înlocuitor cât se poate de sigur, bazat numai pe curenții cerebrali...

În sfârșit, după 45 de minute, pacienta apărură din nou. Era calmă acum, cutele de pe chip aproape că nu i se mai cunoșteau.

- Mă simt mult mai bine, doamnă doctor, spuse ea, zâmbind. Mă simt mult mai bine.

- Dar vă simțiți bine mereu, replică doctorița Cray, domol.

TREI MINOTAURI LA PORȚILE OCCIDENTULUI

de DELIA DUNĂ

Când se reușesc pentru a fi prezentați unui public avizat în afara granițelor strămoșești, scriitorii români provoacă ceea ce filozoful Rudolf Otto numește, în clasică sa carte despre «Sacru», o senzație de *mirum tremendum*, adică de mirare și oroare în același timp. Cum de este cu puțință un asemenea oximoron și, dacă vorbim despre un public avizat, cum este el capabil de asemenea excese sentimentale?

Simte el uriaș și vede el, publicul, monstruos, ori faptul că i se prezintă trei creaturi (scriitorii români în chestiune) ce ies din orice categorisire prealabilă cu care a fost obișnuit, faptul acest miraculos îl determină a ascumii aceste o.z.n.-uri (oameni, ziariști, neoficiali) unui minotaur la puterica a treia, gata să se repeadă din îngrădirca precară a labirintului intertextual și aprioric al ideilor preconcepționate, ce le nutrește despre spațiul «de dincolo de zidul... Berlinului», drept la gâtul lui fragil, pradă vidului categorial?

Căci nu trebuie să pierdem din vedere că, dincolo de politețea rezervată și diplomatic

binevoitoare a oficialilor sau de prietenia (reală de cele mai multe ori) a «amicilor României», simplul cetățean străin, literat sau doar curios, este pradă celei mai profunde dezesperări din lipsă de noi categorisiri în fața fenomenului neașteptat că, la categoria, să zicem «exotic din Europa», din vidul pusteii pâna-n Ucraina și de la Marea Nordului până în «ex-Yugoslavia» pe lângă sub-categoria «papă (polonez), Havel (președinte), imigrație clandestină etc.» ar mai fi ceva sau cineva.

Chestiune de comunicabilitate... Căci nu e lucru ușor, atunci când Ciociolina română, ca semnificant, determină în mințile bruxeliceze, complexate de canonul top-model parizian, de exemplu, un semnificat ce seamănă cu o statuie de zeiță preistorică feminină, fără basma, plus durerea resemnată, generată de îndurarea opresiunii masculine macho-naționale, adânc întipărită pe față, adânc din cauza penuriei de cosmetice sau de prelungirea austro-haotică a economiei ce nu mai sfârșește de-a tranzita tranziția. Șocant? Ne aducem aminte oare de momentul editării

lucrării lui Noica, *Sentimentul românesc al ființei*, când Cioran, încă în viață, glosa pe marginea textului echivalându-l spre aproximare cu un sentiment malacoz al ființei... Șocant, de trei ori șocant! *Mirum tremendum* în sens invers, adică mirare, adică oroare.

Vă imaginați atunci, în acest context, isprava: trei români chipoși, scriitori, dar și redactori de reviste literare se prezintă și își prezintă revistele în fața unui public mut de uimire, gata, grație șocului cataleptic, să-și revizuiască pe ici, pe colo, ideile despre lume și viață în general, cele despre spațiul de după zidul Berlinului în special, în sensul: «papă (polonez), Havel (președinte), imigrație clandestină, scriitorii români (!), de urmărit (!!), tiraje de reviste literare mai mari ca la noi (!!!)(S) etc.». Secerișul e mare, dar nevoia de secerători este și mai mare, pentru cine are urechi de auzit.

PS: Cei trei scriitori români în chestiune sunt: Marius Tupan (*Lucașfărul*), Cassian Maria Spiridon (*Convorbiri literare*) și Ioan Tepelea (*Unu*). Publicul bruxeliez numără personaje ilustre de tipul: Arthur Haulot, poezie, președinte al «Maison Internationale de la Poésie», Georges Thines, poet, prozator și președinte al Comisiei literare a Academiei Regale din Belgia, Ecaterina Evangelescu, președinta Alianței Belgo-Române de la Bruxelles, profesori universitari, cercetători, târgoveți, oameni de rând, femei, lume.

Cassian Maria Spiridon: Marian Sava, te rugăm să ne spui câteva cuvinte despre ultimul premiu luat la Cannes, la începutul acestui an...

Marian Sava: În luna martie a acestui an am participat la un Salon internațional de artă contemporană de la Cannes, în Franța, împreună cu câteva sute de invitați din mai multe țări ale lumii, cu numeroase opere de artă expuse: pictură, sculptură, grafică. Pentru ansamblul sculpturilor expuse juriul Salonului mi-a decernat Premiul I.

C.M.S.: Cum ai ajuns și de când ești în Belgia? Ce ai făcut aici în tot acest timp?

M.S.: În prima perioadă a sosirii mele în Belgia a fost extrem de dificil, am muncit pentru a-mi asigura existența, după care am început și am terminat Academia de Arte Frumoase din Bruxelles, secția Sculptură. De câțiva ani particip la unele dintre manifestările artistice - expoziții, simpozioane, pe care le selecționez cu mare atenție...

C.M.S.: În afară de sculptură știi că și pictura a fost una din pasiunile tale. Ai renunțat la ea?

M.S.: Pasiunea mea pentru pictură se manifestă doar datorită timpului consacrat aproape în totalitate materializării ideilor mele preconcepționate în sculptură. Totuși ultimele creații (bas-reliefs) sunt o tranziție de la pictură la sculptură.

C.M.S.: În ce muzee ale lumii ai sculpturi expuse?

„...AM LUCRĂRI ÎN GALERII DIN BELGIA...”

M.S.: Fruct al muncii depuse de mine, am lucrări ajunse în Galerii din Belgia: la Bruxelles, în Flandra și Wallonia; în Franța: la Paris, în Provence: Cannes, Orgon, Saint-Paul de Vence; în Italia - pentru moment.

C.M.S.: Care îți sunt maestrul?

C.M.S.: Pe când o expoziție în țară?

M.S.: M-aș simți onorat să pot organiza și în țara mea de origine - ROMANIA - expoziții pentru a face cunoscute și celor de acasă realizările mele.

C.M.S.: Ce proiecte îți propune sculptorul Marian Soare să finalizezi în acest an, dar nu numai?

M.S.: „Anticipez” proiectele doar în măsura posibilității realizării lor.

C.M.S.: Câteva cuvinte despre actuala serie a „Lucașfărului”?

M.S.: Doresc săptămânalului de literatură serie nouă, *Lucașfărul*, contrariul versurilor... cobori în jos... Lucașfăr blând... în universul cultural al societății actuale.

Interviu realizat de
Cassian Maria Spiridon

SCHIȚĂ PENTRU UN PORTRET DE ADOLESCENT

de OANA FOTACHE

Paradoxul romanelor cu tematică adolescentină, care-și propun să urmărească ecoul psihologic al transformărilor ce apar la trecerea de la copilărie la pubertate, este că nu au, de fapt, un public pe măsură. Cei aflați la „vârsta ingrătă” sunt interesați mai degrabă să se informeze, citindu-le, în legătură cu experiențe și atitudini inaccesibile încă lor, să arunce pe uris priviri curioase în lumea adulților, pentru ei fascinantă. Ceilalți le tratează cu condescendență, ca pe niște măturii incomode despre o perioadă a incertitudinilor și frustrărilor de tot felul, pe care sunt bucuroși că au depășit-o. Aceasta este, cred, și situația romanului norvegianului Knut Faldbakken, *Vara insectelor* (Editura Vivaldi, București, 1998, traducere și note de Doina Cericeanu), care merită să fie luat în serios, cel puțin pentru efectul de autenticitate, greu de obținut tocmai în cazul scrierilor cu o asemenea temă.

Intuiția scriitorului de a „lăsa” personajul principal să-și povestească aventurile a fost, fără îndoială, corectă (așa se întâmplă, de altfel, în majoritatea narațiunilor de acest tip). Aici, el se numește Peter, are aproape șaisprezece ani (vârsta magică) și pleacă să-și facă vacanța de vară la unchiul și mătușa lui, la fermă. Nu mai poate fi, însă, o vacanță ca și cele dinainte, deși locul e același, idilic, „departe de perversitatea și putreziciunea orașului”. În ciuda dorinței lui de a vedea totul cu aceiași ochi ca și în alte dăți, e izbit de numeroasele schimbări (nu toate de dată recentă; dar el observă multe lucruri abia acum). Mai întâi, fema i se pare mai mică - el crescând foarte mult de la ultima vizită aici. Apoi, află că Marie, fata în casă pe care unchiul Kristen și mătușa Linn o crescuseră, a dispărut. Începe să facă supoziții, să construiască scenarii explicative, pentru că nu are curajul să întrebe direct ce s-a întâmplat. Deocamdată, singura motivație plauzibilă, pe care mai mult o presimte decât o înțelege, e în legătură cu tinerețea fetei și cu faptul că stăpânii ei au început să îmbătrânească (mătușa, mai ales, căci unchiul se poartă ca un băiețandru și chiar îi caută complicitatea, spre aluzarea și totodată repulsia lui). În plus, începe să simtă tensiunea dintre cei doi încă din prima seară, când vine momentul ca unchiul să ducă un bidonș cu lapte tinerei mame Cathrine Stang, sosită de curând în sat pentru a nu-și compromite familia. Cum era de așteptat, accentul cade pe psihologia vârstei de graniță. Peter e când dornic să descopere tainele celor mari și ajunge să-i spioneze pentru a le afla intențiile („curiozitatea fremăta în mine”, motivează el), când dezgustat de ce află, de „lesătura de minciuni, ambiguități și prefăcătorii” care le desfințează acestora viața, încât se delimitează din punct de vedere moral de ei și îi judecă: „Ce altceva trebuia să mai aflu în legătură cu energia lui „tinerească”, lipsa lui de fibră morală, duplicitatea și caracterul lui îndoielnic? Și ce altceva mai trebuia să știu despre ea? ... despre tainele ei femeiești, enervante și lipsite de pretenții?” (p. 102).

În asemenea momente de respingere a existenței complicate a adulților, soluția e întoarcerea romantică la natură, la poezia adolescenței masculine (vânat, pescuit, lupte pe jumătate în joacă, pe jumătate în serios, cu „rivalul” și „fratele de cruce”). Atunci, se simte unit cu „Spiritul Pădurii”, ca și când s-ar născă din nou, ca în copilărie, de-a cowboy-ii și indieni. De aceea și vrea să locuiască în coliba lângă casă, pentru a se bucura din plin de o existență liberă, cât mai departe de ipocrizia și

problemele adulților. Însă rareori izbutește să-și respecte hotărârile „definitive” mai mult de câteva ore. Ambițiile adolescentului dau înapoi în fața instinctelor copilului, ca în această scenă de o auto-ironie ce trădează o vârstă mai matură a scrierii: „Mă simțeam atât de

mulțumit aici în propria mea căsuță. Am să-mi cumpăr mâncare de la prăvălia din sat (...) și am să mă descurc de capul meu. Nu voiam să fiu o povară pentru ei. Am să merg la vânat. (...) În orice caz, când a ajuns până la mine vocea care mă chema la ceași, foamea m-a făcut să alerg val-vârtej spre fermă. La urma urmelor, era prea târziu ca să mă duc în scara asta să cumpăr de mâncare și, în afară de asta, bucătăria de la Fagerlund era locul cel mai frumos pe care-l știam...” (p. 112).

Artificiul structurant al narațiunii selectează însă, din această pasiune ușor erotizată pentru natură, o zonă mai precisă de interes: lumea insectelor. Momentele importante pentru evoluția sufletească a lui Peter sunt construite, aproape întotdeauna, pe analogii cu viața mărunțică a furnicilor, buburuzelor, păianjenilor sau muștelor. Uneori, apropierea sunt explicite și cam forțate: „Preutendeni în jurul meu erau insecte, cu nemiluita (...). Întotdeauna era ceva care se mișca, ceva ce nu observai de la prima privire, dar care în permanență se afla acolo pareă spre a-ți aminti că nimic nu este așa cum apare, că nimic nu rămâne exact cum a fost cândva și că „adevărul” și „realul” merg împreună și schimbă forma și expresia. Și propriile mele gânduri, idei și fantezii se țarau pe suprafața „adevărului” la fel ca aceste insecte, transformându-l și semănând îndoiala” (p. 96). În alte situații, prezența insectelor „roind bezmetice” are rolul de a prevesti întâmplări dramatice sau de a defini caractere. Unchiul Kristen seamănă cu un gândac, trudit și terestru prin natura lui,

dar în stare să-și „desfacă aripile” câteodată. Misterioasa Cathrine, de care tânărul e atras, se compară cu o molie imprudentă ce se apropie prea mult de flacără și se arde. Preferatul lui Peter e păianjenul: el se complăce, cu teribilismul specific vârstei, în ipostaza de „artist” însingurat, suficient sieși, ca să descopere în cele din urmă că fascinația lui pentru această insectă nu-l face deloc mai dezirabil în ochii fetei.

Preocupările adolescentului sunt legate, în chip preponderent, de inițierea erotică - prilej de „iluzii pierdute” și experiență dobândită. Descoperă două chipuri ale feminității: *nimfa*, *Frumoasa din Pădurea Adormită*, pe de o parte (Cathrine), și „pământeana” Gerd, sora prietenului lui, mult mai modestă, dar mai accesibilă. Își dă seama repede de disponibilitatea uneia, dar continuă să viseze la cealaltă, convingându-se de „sentimentele” ei în urma unui raționament relevant pentru orbirea iubirii juvenile: „Nu era nici o umbră de îndoială că sărutul ei, într-adevăr, însemnase ceva, că mă iubea pentru că eu eram îndrăgostit până peste urechi de ea” (p. 146). Scena serbării câmpenești dezvăluie comportamentul confuz al adolescentului la prima petrecere „serioasă” din viața lui - amestec de bravadă, lașitate, flirt, emoții copilărești. Tot acum devine conștient de gelozia față de unchiul lui, angajat într-o aventură cu Cathrine. De altfel, atitudinea schimbătoare a lui Peter în relația cu acesta e la originea maturizării lui (și reprezintă, în același timp, pentru scriitor, un prilej de a aduce în scenă recuzita psihanalizei). Tânărul simte că i-au fost confiscate atributele masculinității de către adult (în chip simbolic, Kristen pierde *cușitul* - emblema falică - pe care i-l ceruse lui Peter). Încearcă să-i calce pe urme unchiului în ceea ce privește femeile și să-l suprime *in effigie* pe acest substitut al tatălui (vezi scena în care omoară gândacul). Totuși, sunt momente de nehotărâre când se simte iarăși loial unchiului, când îi e milă de el și tinde să-l disculpe. Asta nu-l împiedică să-l trădeze în cele din urmă în fața mătușii, din invidie. Încercarea de a repara lucrurile se dovedește tardivă, inutilă. Speranța lui infantilă că a doua zi totul va reintra în normal e contrazisă de sfârșitul tragic al femeii.

Vara secetoasă de la Fagerlund se încheie circular, cu plecarea adolescentului către casă, condus de unchiul Kristen. Semnul că s-a sfârșit o etapă și începe alta e cadoul primit la întoarcere de Peter de la tatăl lui: un ceas, în care băiatul vede o recunoaștere a maturizării, a noului statut de adult. Abia acum e posibilă privirea în urmă și reconsiderarea evenimentelor verii. Întreaga povestire a urmărit perspectiva celui de-al doilea Peter (o spune încă de la început: „Așa gândeam la vârsta aceea”). Faptul că avem acces doar la interpretarea acestuia, într-o combinație de detașare și efort de reconstituire, mă face să cred că primul, aflat în plină metamorfoză, n-a existat niciodată.

1). Cătălina Buzoianu, la fel de inspirată în tălmăcirea pieselor (ca și a romanelor), rămâne în prima linie a regizorilor noștri.

2). Așa arată prozatorul și dramaturgul Constantin Zărnescu la împlinirea celor 50 de ani.

3). În respirația lui Geo Bogza intra, uneori, și Alexandru Philippide.

4). Gușă Băieșu se afla mereu în mijlocul copiilor, mai ales atunci când erau pionieri.

5). Nicolae Iliescu se miră: cum pot sta eu între astfel de prozatori! (În imagine Mircea Cartărescu și George Bălăiță).

